

Свештеник Александар Колесников

ТАЈНОВИДЕЛАЦ БУДУЋНОСТИ

Тумачење Откривења св. Јована Богослова

І. МЕСТО, ВРЕМЕ И ЦИЉ ПИСАЊА „ОТКРИВЕЊА”

„Откривење” (или на грчком „*Апокаліпса*”) св. апостола Јована Богослова је последња књига Светог Писма: њоме се завршава канон богонадахнутих књига (Библија). Та књига садржи пророчанства о будућности, о судбинама света, човечанства и Цркве у време од првог до другог доласка Христа, тј. до свршетка света.

И у древности, а нарочито за последња два века, исказивано је мњење у хришћанској књижевности да „Откривење” није написао апостол Јован Богослов, него нека друга личност по имену Јован. То мњење је исказивано да би се поткопао ауторитет те књиге у очима већине верника Хришћанске Цркве, јер садржај и циљ ове књиге изазива у непријатељима Цркве силну мржњу и напор да свим средствима умањи значај ове књиге.

У сваком случају, скоро сви хришћански писци II и III века, који су тумачили или помињали ову књигу, тврде да је њу написао апостол и евангелист Јован Богослов. Крајем четвртог века цела Хришћанска Црква је прихватила „Откривење” као богонадахнуту књигу апостолског порекла.

„Откривење” је написано или на егејском острву Патмос, где је апостол Јован био у прогонству, или у Ефесу, тада главном граду Мале Азије, у ком је живео апостол Јован после заточења на острву Патмос.

Време писања „Откривења” је веома спорно питање. Изгледа да је апостол Јован био у заточењу на Патмосу за време римског цара Нерона (од 54. до 68. године) који је покренуо прво страшно гонење против хришћана. За време тог прогона мученички су завршили у Риму св. апостоли Петар и Павле. Највероватније је да је „Откривење” написано око 68. године после Христа, тј. две године пре разорења Јерусалима од стране римског цара Тита Флавија.

„Откривење” Јована Богослова је посебна књига међу књигама Светог Писма Новог Завета. У њој су осликане судбине Цркве и чо-

вечанства од првог до другог Доласка Христа. Али то осликавање није у њој дато описно, него у светлости деловања Божјег Суда. Зато је природни закључак „Откривења” опис великих завршних чина Божје правде: васкрсење мртвих, свеопшти суд Божији над човечанством и процват вечнога Царства славе Божије.

Све књиге Светог Писма могу се поделити на четири групе:

1. књиге Старог Завета које претежно говоре о Богу као Творцу и Промислитељу о свету и човечанству, т.ј. — о премудрости и свемоћи Божјој.

2. четири Евангелија која говоре о Богу-Спаситељу, т.ј. о Његовој љубави и милости према људима.

3. Апостолске посланице о Богу-Осветитељу, т.ј. о светости Божјој.

4. „Откривење” Јована Богослова, које говори о Богу као Судији васелене, т.ј. о правди и праведности Божјој.

Овај низ нам објашњава цео поредак канонских књига у Библији и, посебно, зашто је „Откривење” последња књига: у њој се описује завршетак историје целе творевине судом Божијим над човечанством и светом. Сам Господ у почетку „Откривења” неколико пута наглашава такво значење садржаја књиге:

„Ја сам Алфа и Омега (почетак и крај), говори Господ Бог” (1,8).

„Чух глас иза себе, силан као труба, који говораше: не бој се, ја сам Први и Последњи” (1, 10, 17).

На овај начин је објашњено да Господ, у ствари, говори — *„Ја сам Творац и Завршитељ света”*. Стога је природно, да приликом описивања историје Цркве и света, „Откривење” подробније слика догађаје који непосредно предстоје, блиски су другом Доласку Христа. Што се тиче светске историје од првог Доласка Христа до ових последњих догађаја пред крај времена, „Откривење” их описује само летимично.

Ако је „Откривење” књига о судбинама света и људи у светлости правде Божије, онда пре читања „Откривења” треба обавезно споменути облике суда Божијег над људима и оне награде и карања о којима се говори на другим местима Светог Писма.

Облици суда Божијег:

1. над појединим људима још за живота на земљи.

2. над народима и над целим човечанством на земљи.

3. над појединцима одмах после њихове смрти (појединачан суд).

4. над читавим човечанским родом после општег васкрсења мртвих (последњи суд).

Веома много олакшава разумевање појединих места „Откривења” претходно набрајање оних карања којима, по суду Божијем, подлежу овде на земљи — за њихове грехе и безакоња, — како појединци тако и читаве људске заједнице.

Те казне (боље рећи — та карања) степеноване су према својој тежини и могу се разврстати у следећи поредак:

1. елементарне несреће (избијање вулкана, пожари, урагани, земљотреси).

2. Слаба летина и глад.
3. Болести и епидемије.
4. Економске кризе.
5. Ратови споља.
6. Револуције и братоубилачки ратови.
7. Сурова власт.
8. У Евангелију, а посебно у „Откривењу”, предказане су невоље на земљи, које ће бити последица космичких катастрофа у свемиру, и то невоље какве, до тада, није забележила историја планете.

Што се тиче награда и казни после посебног суда Божијег над појединцима и Последњег суда над целим човечанством, не само „Откривење”, него и друге књиге Светог Писма описују те награде и казне обично симболички: на пример, награде као славословје Богу, а казне као таму, огањ, шкргут зуба итд. У ствари други начин описивања и није могућ јер је нама недоступан.

Посебност идеје и садржаја „Откривења” неизбежно повлачи и посебност распореда ове књиге, а он се састоји у томе да је ова књига написана тајанственим, симболичким (живописним) језиком. Будуће судбине Цркве и човечанства, као и суд Божији над њима, описани су у њој у виду различитих тајанствених ликова, што чини књигу тешком за разумевање и проузрокује опречна тумачења не само појединих њених симбола и делова, него чак и целе књиге.

Намеће се питање — како се може објаснити, на први поглед, чудна појава: књига која треба да опише будуће судбине овога света и Цркве, изложена је на такав нејасан начин да наводи на опречна тумачења? Ту појаву морамо тумачити и објаснити следећим околностима:

Прва околност.

На који други начин, до симболима и сликама може се говорити људима на земљи о величију и слави Царства Небеског, о стању грешника и праведника после њихове смрти, о Промислу Божјем о овом свету, о Последњем суду итд.?

Друга околност.

Треба да имамо у виду да је апостол Јован имао да опише појаве које ће се догодити кроз две или више хиљада година после писања књиге. Дакле, требало је описати те појаве тако да би о њима могли да имају приближну представу људи који ће живети током свих тих хиљада година. Једини прикладан начин излагања својих пророчанстава био је за апостола Јована управо тај и такав сликовити тајанствени језик којим су пророчанства и била изложена.

Трећа околност.

„Откривење” је, свакако, написано за људе свих векова, али првенствено за људе последњих времена да би их упозорило, нагнало да се замисле над знацима свог времена, да схвате чему све то води.

Међутим, људи последњих времена удаљиће се од истините вере, биће тако безбрижни, занесени својим земаљским пословима,

пуни порока и злонаравни, да ако им неко и понуди реч Божију обичним језиком, макар и у најмоћнијем и најлепшем изразу, то на њих неће имати никаквог дејства. Зато је апостол Јован намерно изложио своју књигу у сликама и симболима, (слике и симболи делују не само на ум, него и на уобразиљу), јер заједно могу да продумају душу, доводећи је у страх и забуну, а све то привлачи пажњу људи ка тој књизи и нагони их на размишљање.

Као књига о Божјим судовима над светом и Црквом, „Откривење” је природно изазвало радозналост хришћана још од саме своје појаве. Но нарочито би се повећало интересовање за ту књигу у тешким временима за Цркву: у доба спољних гонења, унутарњих саблазни од јеретика и расколника или у време оштрих друштвених криза. У таквим околностима верници би тражили у тој књизи утеху и ободрене, са надом да ће у њој наћи објашњење тешких времена која преживљавају, као и њихов смисао у општем току историје света.

За прошлих деветнаест векова од настанка „Откривења” било је много тумачења његовог садржаја у целини, као и појединих његових ликова. Апологети хришћанства II и III века, свети оци Цркве IV—V столећа, учитељи Цркве потоњих векова, научници, богослови, обични верујући публицисти XVII—XIX века трудили су се да схвате и објасне садржај „Откривења”. Тако је већ крајем деветнаестог столећа било око деведесет таквих тумачења.

Сам стил језика „Откривења” неизбежно збуњује: његова сликовитост и сложеност изазивају у нама понекад чак и јед, јер смо доведени до утиска да је ову књигу немогуће разумети. Међутим, ми морамо имати у виду да је велики део „Откривења” посвећен описивању предпоследњег и последњег времена света. Зато, што даље одмичемо, ликови и симболи „Откривења” биће све разумивији и препознативији, јер ће људи последњих времена моћи да у тајанственим речима и симболима „Откривења” одгонетну давно описане појаве, под условом да имају макар најмање интересовање за ову књигу. Значи сам настанак апокалиптичких догађаја биће најбољи коментар „Откривења”.

Не треба се чудити да је било и има данас хришћана, нарочито у време друштвених криза и државних поремећаја, који у појединим ликовима „Откривења” желе да виде пророчански опис својих савременика и свога доба. Такав приступ тумачењу тајанствених ликова у „Откривењу” може се у извесном смислу, али само делимично, признати за правилан.

У ствари, такав приступ је неправилан зато што свети Јован Богослов својим тајанственим пророчанским виђењима није имао намеру да опише посебне одређене догађаје и личности, него историјске токове и појаве општег карактера. Тако, на пример, излажући Христово предказање о великим ратовима последњих времена, свети Јован Богослов стално описује рат као земљотрес. Зато је потпуно узалудно у појединим земљотресима, споменутих у „Откривењу” видети предказање о рату 1914—18. године или о Другом светском рату од 1939—45. године или о неком следећем светском рату. У „Откривењу” није описан овај или онај рат под видом

земљотреса, него рат уопште, као појава карактеристична за почетак краја света.

Али, са друге стране, историјске појаве општега карактера збијају се у току историје као појединачни догађаји. Стога, када је свети Јован Богослов говорио о земљотресу, као о карактеристичној појави за крај историје, он је имао у виду како Први светски рат тако и Други светски рат, па и следећи светски рат или ратове. Из овога следи: ако неко под земљотресом 6. главе „Откривења” види опис рата 1914—18. године, он је делимично у праву, исто тако ако неко под тим земљотресом подразумева рат 1939—45. године и тај ће, такође, бити у праву.

Даље: сваки велики историјски процес, испољавајући се кроз цео низ појединих догађаја, налази, на крају, свој најјачи израз и завршава се као најкрупнији и одлучујући догађај своје врсте. Узевши то у обзир, можемо онда поједине ликове „Откривења” схватити као најаву појединих историјских догађаја и личности. Међутим, морамо бити веома обазриви и благоразумни у својим судовима пре него закључимо о томе да ли је разматрани догађај заиста пресудан и завршни у ланцу догађаја.

Основни задатак „Откривења” је опис историје Цркве и човечанства у светлости Божије правде, па се тиме и објашњава посебност његовог изложења, јер апостол Јован наизменце слика призоре — час Небеског Царства, час овај живот на земљи. Понекад апостол то чини у суседним главама а некад, ради јачег утиска, — чак и унутар једне исте главе књиге. У првим описима Јован слика стање и удео светих, праведника и мученика после њихове смрти — са циљем да подигне дух, укрепи и ободри подвижнике и прогоњене Христа ради, који још живе на земљи. На другом месту апостол описује стање и удео грешника — да би застрашио и уразумио. То је разлог да морамо приступити читању „Откривења” не једино са жељом да у њему нађемо објашњење ових или оних историјских догађаја, из прошлости и савремености, него са циљем да будемо поучени — да сазнамо и проникнемо у судбину праведних и грешних људи, како у њиховом земном тако и у будућем животу вечном.

Из до сада изложеног морамо доћи до следећег важног питања; да ли при читању „Откривења” ми обавезно морамо тачно разумети сваки лик, сваки симбол ове књиге? Чини ми се да не морамо. Да ли је баш важно да тачно знамо шта је апостол подразумевао под „палмовим гранама у рукама светих” (7:9)? Нама је доста да знамо да те палмове гране означавају блаженство и радост праведника на небу. А у чему се састоји то блаженство — да конкретно то појмимо није тако ни важно. А зар је уопште могуће да то конкретно схватимо? Нисам ја једини који тако мисли. Чувени тумач „Откривења” свети Андреј, архиепископ Кесаријски, у својим тумачењима често пише да се поједини символ може схватити и овако и онако. На пример: „Под седам духова Божијих треба разумети (Откр. 4:5) или седам најузвишенијих ангела, како објашњава свети Иринеј, или седам дарова Божанскога Духа, о којима говори Исаија (11:2). И једно и друго, мислим, да је веродостојно... Ако неко има претензију да може тачно да објасни недокучиве ствари, он испада смешан”.

Наизменично описивање у „Откривењу” час Небескога Царства, час људског живота на земљи има за нас још једно веома поучно значење. Сваки верник је, свакако, убеђен да се све на земљи дешава по вољи и по Промислу Божијем. Но ипак сва наша пажња и све наше мисли увек су заокупљене догађајима земаљског живота јер ми ретко дижемо свој поглед и своје мисли са догађаја на земљи ка Богу који њима управља из Небеског Царства. Без обзира на нашу јаку веру, ми на земаљске догађаје обично гледамо независно од неба: чини нам се да се они збивају сами од себе. На супрот ового, свети Јован Богослов слика нам истовремено земаљске догађаје повезане са Небеским Царством, из којег њима управља Бог. Ако допустимо једно поједностављено упоређење, онда можемо рећи да се у „Откривењу” пружа слика будућих догађаја из живота света и Цркве на два спрата — земаљском и небеском. Та слика нам даје јасну представу о улози ангела као посебних посредника између Божанске воље и човечанске историје, јер све што се збива на земљи дешава се увек по одлуци Неба. Зато скоро у свакој глави апостол Јован нас позива да дигнемо поглед ка небу где се припрема одређени низ земаљских догађаја, а затим, заједно са ангелима, којима је дано да управљају тим догађајима, низводи нас на земљу да бисмо видели те догађаје на делу.

Још једно запажање.

Кроз целу књигу апостол Јован често употребљава количинске (бројчане) ознаке, на пример, за време, за неку област или за људе на земљи. Али не смемо заборавити да све те ознаке имају само симболичко, тј. условно значење, па се дакле не смеју тумачити или разумети као тачно аритметичко израчунавање.

Неки црквени писци, међу њима и митрополит Антоније Храповицки били су менења да се у „Откривењу” не предказују будући догађаји и расплети светске историје, него се ту описује, кроз космичке симболе, унутарња борба у души појединог хришћанина између Добра и Зла, између Бога и Сатане. Међутим, ово менење пре свега није логично, јер, борба између добра и зла не одвија се само у души хришћанина као појединца, него и у душама свих хришћана заједно. Тако масовна заједничка, иако унутарња, преживљавања многих хришћана природно и неизбежно избијају ван њих и претварају се у историјске догађаје. А најглавније, ово мишљење противречи самом тексту „Откривења”. Тако у десетој глави (стих 11.) Ангео говри писцу „Откривења”; „Треба опет да пророкујеш пред народима и племенима и језицима и царевима многима”.

Међу неким епископима Православне Цркве био је распрострањен став да обични верници не треба да читају „Откривење”. Овакав обазрив став не може се сматрати за правилан. Пре свега, ово подсећа на римокатолички став којим се забрањивало да лаици читају Библију. По правилима Православне Цркве не сме се забрањивати верницима да читају Свето Писмо, него их поучити како га треба читати под руководством пастира саобразно са тумачењима светих отаца и учитеља Цркве. Најглавнији доказ против овога става налазимо у самом тексту „Откривења”, где стоји: „Блажен је онај који чита и они који слушају речи пророчанства и чувају оно

што је написано у њему" (1:3). А то су речи Светог Писма, према томе, за православног верника речи највећег ауторитета.

Из ових побуда ми издајемо ову књижицу да би обични верници могли без вртоглавице читати и разумети тајновиту књигу светог Јована Богослова. Она нема за циљ да пружи потпуно тумачење целог „Откривења”. За такав подухват потребно је имати много јачу веру, много светлији ум, много шира знања и чистији живот него што има састављач ове књижице. Мој задатак је много скромнији — да укажем пут којим треба приступити ако желимо да правилно разумемо „Откривење”. А тумачења појединих места у „Откривењу” која се могу наћи у овој књижици, само су примери и докази плодности указаног пута. Сада, са Божјом помоћи, ми прелазимо на опис тога пута.

II

ЕВАНГЕЛСКИ КЉУЧ ЗА РАЗУМЕВАЊЕ „ОТКРИВЕЊА”

Како је већ речено, свети Јован Богослов је тајанственим сликама описао будућу судбину света и Цркве. Ти тајанствени описи тешки су за разумевање и изазвали су веома различита тумачења. Међутим, зна се да је једном приликом Господ наш Исус Христос у беседи са ученицима на Маслиновој гори, три дана пре Свога великог страдања, доста подробно говорио о будућим судбинама света и Цркве. Та Његова беседа била је као последње упозоравајуће завештање Својим ученицима и следбеницима о будућим саблазнима и опасностима које им прете. Ту у тој Својој беседи на гори Елеонској Господ је предказао одвијање будућности света мада много сажетије него у „Откривењу” светог Јована, и много једноставнијим језиком.

Христос у тој Својој беседи и апостол Јован Богослов у „Откривењу”, говорећи о будућој судбини света и Цркве, нису могли противречити један другом. У основном, они су говорили једно исто. Управо зато што Христос говори о тој будућности једноставнијим језиком, сам садржај те Његове беседе је најдрагоценији кључ за разумевање или поимање тајанствених ликова у „Откривењу”. Дакле, за њихово тачно тумачење, морамо најпре проникнути у садржај Христове беседе (Матеј, глава 24.).

Међутим, постоји једна тешкоћа око правилног разумевања ове беседе: у њој Христос описује будуће догађаје не у оном поретку како ће се они одвијати у стварности, него по реду питања која су апостоли поставили свом Божанском Учитељу. Од свих тих питања евангелисти нам наводе само прва два. Зато, да би смо појмили Христову беседу на Маслиновој гори, морамо логички повезати њене поједине делове. Тада ће Христова беседа имати следећи садржај:

Христос је са својим ученицима изишао из Јерусалимског храма после коначног раскида са свима утицајним јеврејским странкама. Апостоли као да осећају да је Њихов Учитељ последњи пут посетио Храм. Обузела их је туга, па гледајући назад са дивљењем говоре Му: Учитељу! Погледај ове грађевине од камена! „А Исус им

рече: Не видите ли све ово? Заиста вам кажем: Неће остати овде ни камен на камену који се неће разрушити” (Матеј 24:2).

Апостоли, очекујући из дана у дан зацарење свога Учитеља над јеврејским народом и предвиђајући могућност разних катастрофа у тренутку зацарења, очигледно су мислили да ће једна од тих катастрофа бити и разорење Храма. Горели су од жеље да сазнају час тих страшних догађаја, па су запитали Господа: „Кажи нам када ће то бити и какав је знак твога доласка и свршетка века?” (Матеј 24:3). Апостоли су мислили да су Му поставили једно питање, јер су мислили да Његово зацарење и рушење Храма има да се догоди у исто време. У ствари, они су поставили Господу два питања: 1. Када и како ће бити разрушен Јерусалимски Храм, и 2. Када и како ће се јавити Христос на земљи у сили и слави на свршетку историје.

Христос у Својој беседи управо даје одговоре на ова два питања, указујући апостолима велику временску раздаљину тих двају догађаја. Одговор на прво питање налази се у почетку, у средини и на крају беседе. Ево како је Господ одговорио на прво питање:

„Чувајте се да вас ко не превари. Јер ће многи доћи у име Моје говорећи: Ја сам Христос. И многе ће преварити. Чућете ратове и гласове о ратовима. Гледајте да се не уплашите; јер треба све да се збуде (Матеј 24:4—6). Када, дакле, угледасте гнусобу опустошења, о којој говори пророк Данило, где стоји на месту светом — који чита да разуме, — тада који буду у Јудеји нека беже у горе; и који буде на крову да не силази да узме што му је у кући. и који буде у пољу да се не враћа натраг да узме хаљине своје. Авај трудницама и дојиљама у те дане. Јер ће тада бити невоља велика каква није била од постанка света до сад, нити ће бити. И ако се не би скратили они дани, нико не би остао; али изабраних ради скратиће се ови дани (Матеј 24:15—22) ... А када видите да је војска опколила Јерусалим, онда знајте да се приближило опустошење његово. Тада, који буду у самоме Граду нека излазе напоље, и који су у пољу да не улазе у град, јер су ово дани освете, да се испуни све што је написано ... И пашће од оштрице мача, и биће одведени у ропство по свима народима; и Јерусалим ће газити незнабошци док се не наврше времена незнабожаца (Лука 21:20—24). Заиста вам кажем: Овај нараштај неће проћи (тј. неће изумрети ово поколење), док се све ово не збуде (Матеј 24:34) ... Али још није крај” (овога света) (Матеј 24:6).

Овим речима Господ је одговорио на прво питање које су му поставили апостоли, питање о времену разорења Јерусалимског храма.

Ми сада знамо да су се ове речи Христа дословно испуниле над јеврејским народом. Није прошло ни четрдесет година после те Христове беседе, а у јеврејском народу, који се одрекао правог Христа, напрегнутост исчекивања појаве Месије достигла је врхунац. Тада су се појавили и лажни христоси и лажни пророци. То напето стање користили су демагози и авантуристи. Они су узбудили народ до крајности, прво су одгурнули на задњи план умерене и поштене представнике нације, а затим, свргнувши законите власти свога на-

рода, подигли су општи устанак и против власти римске империје у Јудеји. Истовремено у самом Јерусалиму избила је социјална револуција, братоубилачки рат. Самозване народне вође наоружале су руљу са дна друштва и почели су пљачкати знатније и имућније људе. Све се то радило под маском остварења јеврејске народне слободе и заштите народне светиње. Римске легије под командом сина римског цара Веспасијана — Тита Флавија — опселе су Јерусалим. Опсада је трајала скоро две године. Неволје које су у то време рата преживели становници Јудеје и нарочито грађани Јерусалима током опсаде, не могу се описати. На њих су се сручиле истовремено ужаси и војне опсаде (глад, жеђ, погибија од оружја) и ужаси социјалне револуције (самовоља, грабеж, убиства). Вође побуне оскрнавили су и сам Храм. Најзад, седамдесете године после Христа Јерусалим су заузеле римске војске. Храм је изгорео до темеља. Много Јевреја је било убијено, а преживели су били оковани и продани у ропство широм царства.

Завршивши најаву тих догађаја у блиској будућности који су имали да се збуду у Јудеји и Јерусалиму, Господ као да преноси свој поглед са ових блиских догађаја на догађаје далеке будућности светске историје и даје одговор на друго питање апостола — „о знацима Његовог доласка и свршетку века”.

Тај део своје беседе Он почиње као да хоће да каже:

— Ви ћете делимично бити у праву, када, угледавши ратне и друге невоље над Јерусалимом, будете очекивали крај света. Ја сам вам тако подробно испричао о њима, јер догађаји овог времена биће веома слични са знацима који ће најавити Други царски долазак Мој. У последња времена устаће народ на народ, и царство на царство, и биће глад, помор и земљотреси по местима. Све ће то бити тек почетак болестима (Матеј 24:7—8), тј. биће ужасни ратови и друге тегобе наступиће као знаци и показатељи измицања последњих времена.

Међутим, *пре свега овога*” (Лука 21:12) — *„тада ће вас предати на мукe, и сви ће народи омрзнути на вас имена Мога рода. И тада ће се многи саблазнити, и издаће друг друга и омрзнуће друг на друга. И изиће ће многи лажни пророци и превариће многе. И зато што ће се умножити безаконје, охладнеће љубав многих. Али ко претрпи до краја тај ће бити спасен”* (Матеј 24:9—13).

Овим речима Господ је предказао пре свега ова најближа гоњења, која су мучила Цркву скоро два и по stoleћа: од времена цара Нерона (54—68) до Миланског едикта цара Константина Великог из 313. године. Међутим, пошто ове речи Господа стоје у средишњи између описа почетка последњих времена („устаће народ на народ”) и предказања о проповедању — *„Евангелија Царства по целој васелени”*, што је знак „наступања краја” — треба разумети у овом да је Господ, предказујући апостолима о прогонима Цркве у првим вековима, у исто време говорио о општој судбини Цркве у каснијој историји света и нарочито — за његова последња времена.

Међутим, сви ти знакови (глад, ратови и проповедање Евангелија свим народима) за већину људи последњих времена неће имати значаја. Морално стање већине људи тог времена биће веома ниско

и жалосно: „јер како је било у дане Ноја, тако ће бити и о доласку Сина Човечијега. Јер као што у дане пред потопом јеђаху и пијаху, жењаху се и удаваху до онога дана кад Ноје уђе у ковчег. И не схватише док не дође потоп и однесе све; тако ће бити и долазак Сина Човечијега” (Матеј 24:37—39).

Још потреснијим речима Господ је, на другом месту, описао религиозно стање људи последњих дана — поставивши питање „*но Син Човечији када дође, хоће ли наћи веру на земљи?*” (Лука 18:8), јер у последња времена „појавиће се лажни христоси и лажни пророци, и показаће знаке велике и чудеса да би преварили, ако буде могуће, и изабране. Ето вам казах унапред. *Ако вам, дакле, кажу: Ево га у пустињи, не излазите. Ево га у собама, не верујте*” (Матеј 24:24—26).

Важно је упоредити ове речи Христове: 1. „Али Син Човечији када дође, хоће ли наћи веру на земљи” (Лука 18:8) и 2. „Појавиће се лажни христоси и лажни пороци, и показаће знаке велике и чудеса да би преварили, ако буде могуће, и изабране” (Матеј 24:24).

Често се мисли да ће у последња времена потпуно овладати атеизам. Међутим, из речи Христа може се закључити следеће: 1. биће свеопште лудовање за материјалним добрима („као у дане Ноја”), 2. скоро ће сасвим нестати истинита вера на земљи (истинско хришћанство), 3. истовремено лажне вере обухватиће већину човечанства кроз проповедање лажних пророка, чак и лажних христоса.

Из овога се може закључити да раширеност атеизма није последња фаза у религиозној историји човечанства, него предпоследња. Атеизам ће бити само оруђе у борби против истините хришћанске вере да би се помоћу њега срушила и разорила истинска Црква Христова. Али човечанство не може да живи без религије. И у тој атмосфери атеистичке празнине развиће се лажне религије и биће основане лажне цркве.

Верско и морално стање људи биће тако безумно да ће се узбунити цела васелена, и сручиће се чак и космичке катастрофе са последицама на земљи: „и одмах ће се по невољи тих дана сунце помрачити, и Месец своју светлост изгубити, и звезде са неба пасти” (Матеј 24:29). Због свих тих знамења на сунцу, месецу и звездама притиснуће све народе на земљи туга и недоумица, море ће се узбуркати; људи ће умирати од страха и од очекивања ужасних невоља које прете васелени, јер ће се силе небеске ускелебати (Лука 21:25—26).

Сасвим другачије ће се тада понашати верници: — „А када се почне ово збивати, *усправите се и подигните главе своје, јер се приближава избављење ваше*” (Лука 21:28), јер, коначно наступа други долазак Христа: „*Тада ће се показати знак Сина Човечијега на небу (свети Крст), и тада ће проплакати сва племена на земљи; и угледаће Сина Човечијега где иде на облацима небеским са силом и славом великом. И послаће ангеле Своје с великим гласом трубним; и сабраће изабране своје од четири ветра, од краја да краја небеса*” (Матеј 24:30—31).

„А о дану томе и о часу нико не зна, ни ангели небески, до Отац мој једини” (Матеј 24:36). Зато, као да нам Господ саветује, *не бавите се гатањем и израчунавањем тачног дана мога доласка и свршетка све-*

та, него препознајте последње време по знацима на које сам вам указао, — „тако и ви кад видите све ово, знајте да је близу пред вратима” (Матеј 24:33). Расуђујте исто као кад видите да су олистале гране смоквине, знате да је близу лето (Матеј 24:32). Из овога је очигледно да ће долазак Сина Човечијега бити, мада неочекивано за већину људи, ипак јасно наговештено свима, стога „стражите, јер не знате у који час ће доћи Господ ваш” (Матеј 24:42).

„Али пазите на себе да срца ваша не отежају преједањем и пијактвом и бригама овога света, и да Дан онај не наиђе на вас изненада” (Лука 21:34). „Небо и земља ће проћи, али речи Моје неће проћи” (Матеј 24:35). После тога долази Христос да би извршио Последњи суд над човечанством и успостави Царство славе: „тада ће сести на престо Славе Своје, и сабраће се пред Њим сви народи; и разлучиће их као пастир што разлучује овце од јараца. И поставиће овце са десне стране Себи, а јарце с леве. Тада ће рећи Цар онима што Му стоје са десне стране: *Ходите благословени Оца Мога, примите Царство које вам је припремљено од постања света . . . Тада ће рећи и онима што Му стоје с леве стране: Идите од Мене, проклети, у огањ вечни који је припремљен ђаволу и ангелима његовим . . . И ови ће отићи у муку вечну, а праведници у живот вечни*” (Матеј 25:31—34, 41, 46).

Из ових упоређених одговора које је Господ дао на оба питања својих апостола да се закључити да ће догађаји у Јудеји за време пропасти Јерусалима и рушења Храма бити веома слични са догађајима последњих времена, пред Други долазак Христа: ужасни ратови, друштвени нереди, страховлада лажних учитеља и антихришћанских вођа, која ће довести људе до великих невоља — глади, епидемије, стихијне катастрофе у природи као што су земљотреси и суше . . . а разлика између тих двају догађаја је количинска: невоља прве епохе задесиће само Јеврејски народ, који се одрекао Христа и почео да гони апостолску цркву; док невоље друге епохе обухватиће цео свет, пошто ће се тада сви народи окренути од Христа, а из општег неморала појавиће се фанатични мрзители Цркве и она ће бити од њих прогоњена у целом свету. Зато ако неко хоће да стекне представу о узроцима и току догађаја последњих времена — тај би морао да се упозна са историјом јудејског рата 68—70 године.

Запањујуће је да су идеје и догађаји тог времена тако слични по својој суштини са идејама и догађајима нашега времена . . . Спољашност је донекле другачија, али суштина је иста!

Значи, догађаји на измаку времена овога света, по речима Христа, одвијаће се следећим редом:

1. ратови и друге социјалне и геофизичке невоље,
2. завршено проповедање Евангелија свима народима,
3. прогон Цркве,
4. превласт лажних пророка и зацарење антихриста,
5. космичке катастрофе у свемиру,
6. други долазак Христа,
7. Последњи Суд.

Свети Дух би увео вернике у велику недоумицу ако не би јасно указивао у Светом Писму основни узрок духовног пада човечијег рода, због којег свет мора да пропадне. То објашњење се налази у Евангелију по Матеју (4:1—11) и у Евангелију по Луки (4:1—13).

Узрок пропасти света је успех Сатане да овлада светом и човечанством. То Сатанино стремљење да овлада целим светом описано је још у Старом Завету: „*Како паде са неба, о Данница, сине зоре? ... А говорио си у срцу свом: изићићу на небо, више звезда Божијих подигнућу престо свој, и сеићу на гори богова, на страни северној. Попећу се у висине над облаке, изједначићу се са Вишним. А ти си се у пакао суновратио у дубину преисподну*” (Исаија 14:12—15).

Међутим, Сатана је и после свога сурвавања увек стремио да овлада светом. Евангелије нам сведочи да он све време покушава да се наметне. Ти његови покушаји се састоје у следећем:

1. Прави Христос, Син Божији, дошао је на земљу да оснује на земљи Царство Божије — Царство духовно. Позвавши људе да уђу у Царство Божије, Христос им је указао пут ка Царству, али Он уважава слободу људи — њихову слободну вољу. Биће сваком према његовом слободном избору. Насупрот, Сатана хоће да овлада светом и човечанством кроз потпуно ропство људи — духовно и телесно. А то он може постићи једино преко државне власти, коју је себи потпуно подчинио.

2. Међутим, Сатана лично не може постати цар светске државе, јер је он бестелесно духовно биће. Зато он тражи човека, који би му се потпуно потчинио и испуњавао његову вољу, т.ј. он би се, остајући човеком, понашао у свему као Сатана.

То све ми дознајемо из евангелског описа Христових искушења у пустињи. „*И изведе Га ђаво на гору високу и показа Му сва царства овога света за трен ока. И рече Му ђаво: Теби ћу дати сву власт ову и славу њихову, јер је мени предана, и коме хоћу дајем је. Ти, дакле ако се поклониш предамном биће све твоје*” (Лука 4:5—7).

Тада је ђаво лагао да су му већ потчињена сва царства земаљска. Међутим, ђаво је овде одао своје замисли: да себи потчини све државе света и да нађе човека који би се наметнуо за владара свим државама света, а сам би се потчинио Сатани. Прави Христос је одбио да то учини. Но Евангелије нам указује на будућег самозванца који ће, навукав личину (маску) Христа, прихватити понуду ђавола да узме сва царства земаљска. И овај самознанац ће пасти у искушење властољубља. И клањаће му се сви народи. Зато је Христос рекао: „*Ја сам дошао у име Оца својега, и не примате ме; ако други дође у име своје, њега ћете примити*” (Јован 5:43).

Пред нама искрсава питање које се природно намеће: а који циљ жели Сатана да постигне када овлада свима државама, на чијем челу има да буде његов човек? Евангелије нам открива тај његов циљ. Он је заиста ђаволски: да обмане и уништи човечански род. У том смислу је Христос рекао маловерним Јеврејима: *Вама је отац ђаво ... он беше човекоубица од почетка, и не стоји у истини, јер нема истине у њему; кад говори лаж, своје говори; јер је он лажов и отац лажи*” (Јован 8:44).

Ово су главна места из Евангелија које мора проучити сваки пре него почне да чита „Откривење”. Без размишљања о овим евангелским местима, читање „Откривења”, као грлом у јагоде, неспремног човека може да одведе у празноверна нагађања и опасна фантазирања.

III

АПОСТОЛСКЕ ПОСЛАНИЦЕ, КАО ДРУГИ КЉУЧ ЗА РАЗУМЕВАЊЕ „ОТКРИВЕЊА”

Мада кратко и узгред, апостоли су се у својим посланицама до-такли питања које су ученици поставили Господу о знацима Његовог доласка и свршетку света. Зато су одређена места у апостолским посланицама други кључ за разумевање „Откривења”.

Апостол Петар у својој другој посланици упозорава о ширењу неверовања пред други долазак Христа, и чак исмевања Његових предсказања о том догађају:

„Знајући прво ово да ће у последње дане доћи ругачи који ће живети по својим сопственим жељама, и говорити: Шта је са обећањем Доласка Његова? Јер откако оци помреше све стоји тако од почетка творевине, јер хотимице губе из вида да небеса беху одавно, и да је земља из воде и од воде саздана речју Божјом. Од којих тадањи свет, водом потопљен, погибе. *А садања небеса и земља остављени су његовом речју за огањ и чувају се за дан суда и погуби безбожних људи. Али ово једно немојте превиђати, вољени, да је један дан пред Господом као хиљада година, и хиљада година као један дан. Не касни Господ са обећањем, као што неки мисле да касни; него нас дуго трпи, јер неће да ико пропадне но да се сви покају*” (II Петрова 3:3—9).

Морално стање поколења последњих времена апостол Павле описује у својим посланицама Тимотеју:

„Али ово знај да ће у последње дане настати тешка времена. Јер ће људи бити *самољубиви, среброљубиви, хвалисави, горди, хулници, непослушни родитељима, неблагодарни, непобожни, безосећајни, непомириви, клеветници, неуздрживи, сурови, недоброљубиви, издајници, напрасити, надувени, више сластољубиви него богољубиви. Они имају изглед побожности а силе његове су се одrekli. И клони се ових*” (II Тимотеју 3:1—5).

У првој посланици Тимотеју свети апостол Павле упозорава да ће се у последње време појавити лажна учења о вери и нарави и чак је указао на нека од њих:

„А Дух изричито говори да ће у последња времена одступити неки од вере слушајући духове преваре и науке демонске, у лицемерју лаживаца, чија је савест спаљена, који забрањују женити се, и траже уздржавање од јела која је Бог створио да их са захвалношћу узимају верни и они који су познали истину”. (I Тимотеју 4:1—3).

Читајући ове редове апостола Павла, одмах нам пада на памет текућа пропаганда из наших безбожних дана; ту је проповедање секте ушкопљеника против брака; исмевање брака у савременој књижевности; пропагирање безбрачних полних односа; Толстојево проповедање вегетаријанства и његово одрицање брака ... Када све то видиш, и нехотице закључиш да наше време веома личи на оно последње време о коме овде говори апостол Павле.

Свети Павле указује као на посебан знак којим ће се препознати последње време у својој посланици Солуњанима:

„А о временима и роковима, браћо, није потребно да вам се пише; јер ви сами добро знате да ће Дан Господњи доћи као лопов у ноћи. Јер када говоре: Мир је и безбедност, тада ће наићи на њих изненадна погибија, као бол на трудну жену, и неће избећи”. (I Солуњанима 5:1—3). Ове речи светог Павла треба, очигледно, овако разумети: Христос је предказао, да ће на почетку последњег времена бити ужасни ратови и друге невоље. Људима ће дојадити ти ратови, па ће се ујединити, али под руководством богопротивних сила. Када се то збуде, они ће гордо и самоуверено рећи: „Ето, сад има да буде мир и безбедност”. Међутим, пошто то неће бити учињено из љубави према Богу и Његовим заповестима, људи тог поколења погрешит ће у својој самоуверености, јер управо ће тада „доћи на њих погибија”, то јест наступиће последњи, најужаснији дани света. Какви ће они бити?

На то питање апостол Павле даје одговор у својој Другој посланици Солуњанима: — „Али вас молимо, браћо- у погледу доласка Господа нашега Исуса Христа и нашега сабрања у Њему. Не дајте се лако поколебати умом, нити уплашити, ни духом, ни речју, ни посланицом — тобоже нашом — као да је већ настао Дан Христов. Да вас нико не превари ни на који начин; јер неће доћи док најпре не дође отпадија и не појави се човек безакоња, син погибли, који се противи и преуноси изнад свега што се зове Бог или светиња, тако да ће сам сести у храм Божији као Бог, тврдећи за себе да је Бог. Зар не памтите да сам вам ово казивао још кад сам био код вас? И сада знате шта га задржа да се не јави до у своје време. Јер тајна безакоња већ дејствује, само док се уклони онај који сада задржава. И тада ће се јавити безаконик, којег ће Господ Исус убити духом уста својих и уништити појавом свога присуства. Онога је долазак по дејству сатанином са сваком силом и знацима и чудесима лажним. И са сваком преваром неправде међу онима који пропадају, зато што не примише љубав истине да би се спасли. И зато ће им Бог послати силу обмане, да верују лажи” (II Солуњанима 2:1—11).

Овде апостол Павле говори о истој ствари о којој говори и свети Јован Богослов у својој Првој саборној посланици: „Децо, последњи је час, и као што чусте да Антихрист долази, и сада су се појавили многи антихристи; отуда знамо да је последњи час ... А сваки дух који не признаје да је Исус Христос у телу дошао, није од Бога; и то је дух Антихриста, за којег сте чули да долази и сад је већ у свету” (I Јованова 2:18; 4:3).

Ове речи апостол Јован је написао на основу Христових речи, наведених у Евангелију тог истог апостола Јована, где Христос говори: „Ја сам дошао у име Оца мојега и не примате ме; а ако други дође у име своје, њега ћете примити” (Јован 5:43).

Замислимо се над овим наведеним речима светих апостола Павла и Јована. Апостол Павле говори да ће Дан Христов наступити тек после отпадања од хришћанске вере. Овде свети Павле понавља речи Христа: „Али Син Човечији када дође, хоће ли наћи веру на земљи?” (Лука 18:8). Крајњи израз удаљавања од Бога биће појава човека греха, сина погибли или Антихриста, како њега назива апостол Јован. Његово отступништво од Бога показат ће се у томе да ће он отворено иступити против истинитог Бога и тражит ће од људи да му се кла-

њају као Богу. Он ће чинити велике знаке и лажна чудеса. Он ће завести све, сем ону мањину верних који не отступају од Божанске истине. Због те поведивости већине за Антихристом, Боћ ће допустити да људи тада више верују лажи него истини.

Међутим, у то време ће се збити велики и радостан догађај: обраћење у хришћанство јеврејскога народа о чему је такође говорио свети Павле: „*Кажем, дакле, зар Бог одбаци народ Свој? Никако! Јер и ја сам Израилац, од семена Авраамова, од племена Венијамина. Не одбаци Бог народ свој, који унапред позна . . . Оставих себи седам хиљада људи, тако, дакле, и у садање време постоји један остатак по избору благодати . . . Јер нећу, браћо, да ви не знате ову тајну, да не мудрујете сами по себи: део Израила отврдну, док не уђе пун број незнабожаца*” (Римљанима 11:1—2; 25). Овај догађај треба да се збуде у последње време света.

Вратимо се горе наведеним речима апостола Павла. — „Тајна безакоња већ дејствује”, то јест Сатана се стално бори и упиње да изведе Антихриста у свет; а његови предходници долазе и пролазе на сцени историје. Међутим, онај највећи и коначни Антихрист неће се јавити пре него се уклони онај који сада задржава. Речи — „*који сада задржава*” (Солунјанима 2:7) биле су тумачене у црквеној књижевности на разне начине. Древни учитељи Цркве објашњавају те речи као *власт римских царева*. Неки руски богослови у тим речима апостола Павла виде предказање о *власти руских царева, као последњих заштитника хришћанства, пред сам долазак Антихриста*, када ће се човечанство, без заштите хришћанске власти сурвати у бездан заблуда, зала и катастрофа.

Нама се чини, да под тим речима апостола Павла треба подразумевати сваку нормалну државну власт, која признаје изнад себе истинитог Бога и има за циљ служење добру, борбу против зла у човечанским односима, као и заштиту добрих људи и њиховог нормалног, мирног живота. Чим народи света буду лишени те нормалне државне власти — одмах ће се отворити пут за последње и одлучно отпадништво од Бога и за долазак Антихриста.

То ће бити последњи чин историје човечанства на земљи, јер ће Антихрист бити уништен „другим доласком Христа”.

„*А доћиће Дан Господњи као лопов ноћу, у који ће небеса са хуком проћи, а стихије ће се ужарене распасти и земља и дела која су на њој изгореће* (II Петрова 3:10).

А шта ће бити са људима? На то свети Павле одговара овако:

„Ево вам казујем тајну: Сви нећемо помрети, но сви ћемо се променити. Одједном, у трен ока, при последњој труби; јер ће затрубити, и мртви ће васкрснути нетрулеживи, и ми ћемо се променити” (I Коринћанима 15:51—52). А на другом месту каже: „. . . Ми, који будемо живи о доласку Господњем, нећемо претећи оне који су уснули, јер ће сам Господ . . . сићи са неба и прво ће мртви у Христу васкрснути; а потом ми живи који остајемо бићемо заједно са њима узнесени на облацима у сретање Господу, у ваздуху, и тако ћемо свагда са Господом бити (I Солунјанима 4:15—17).

IV

САДРЖАЈ „ОТКРИВЕЊА”

Горе смо навели преглед главних историских токова, који, по речима Христа на Маслиновој гори, сачињавају историју света од Првог до Другог Његовог доласка, почев од разорења Јерусалима и расејања јеврејског народа до Васкрсења мртвих и Последњег суда Божијег над човечанством.

У основи и апостол Јован Богослов је изложио „Откривење” по тим истим темама и у истом поретку (као Христос), описујући те историске токове у облику тајанствених симбола. Понекад описивању једног историског тока он посвећује једну главу, а некад две главе. Неке токове он описује од почетка до краја (од Првог до Другог доласка Христа). Но у изложењу сваке следеће теме садржај као да нараста у времену, то-јест на крају сваког следећег раздела књиге апостол Јован све више нас приближава катастрофи света и Другом доласку Христа.

Садржај „Откривења” се састоји из следећих делова:

1. Јављање апостолу Јовану Христа као првосвештеника — глава 1.
2. Пророчанство о историји Христове Цркве на земљи — главе 2 и 3.
3. Царство Небеско у тренутку почетка нове историје човечанства, која је омогућена искупитељском жртвом Христа — главе 4 и 5.
4. Општи преглед најглавнијих догађаја у историји човечанства од Првог до Другог доласка Христа — глава 6.
5. Увид у Царство Небеско пре него наступи последње време света — глава 7.
6. „Почетак болести” (последње време света) — главе 8 и 9.
7. Појава пророка који упозорава људе да долази последње време света — глава 10.
8. Завршетак проповедања Евангелија по целом свету и обраћење у Хришћанство јеврејског народа — глава 11.
9. Гонење Цркве од апостолских времена до времена Антихриста — глава 12.
10. Зацарење Антихриста — глава 13.
11. Бог даје упозорења људима о блиским и страшним последицама зацарења Антихриста — глава 14.
12. Невоље у царству Антихриста — главе 15, 16, 17. и 18.
13. Други долазак Христа — глава 19.
14. Васкрсење мртвих и суд Божији над човечанством — глава 20.
15. Царство славе — глава 21.
16. Закључак — глава 22.

ПРОРОЧАНСТВО О ИСТОРИЈИ ХРИСТОВЕ ЦРКВЕ НА ЗЕМЉИ ОД АПОСТОЛСКИХ ДО ПОСЛЕДЊИХ ВРЕМЕНА СВЕТА

Прва половина прве главе „Откривења” говори о циљу писања књиге, а такође о околностима у којима је написана. Књига садржи кроз Ангела Јовану послано Откривење Исуса Христа, који је показао слугама Својим шта ће се ускоро догодити. Блажен је који чита и слуша речи пророчанства ове књиге. Откривење је дано Јовану у Недељу (дан васкрсења) на острву Патмосу, где је он био заточен због речи Божије и због сведочења о Исусу Христу.

У другој половини прве главе апостол Јован види у слави и величанству самога Господа Исуса Христа како стоји усред седам златних свећника и држи у десници Својој седам звезда. Христос сам објашњава Јовану да седам свећника представљају седам цркава, а седам звезда у десници Његовој, то су Ангели тих седам Цркава. Господ наређује Јовану да запише све то што ће видети у књигу коју има да пошаље седморим Црквама које се налазе у Азији: у Ефес, и у Смирну, и у Пергам, и у Тиатиру, и у Сардис, и у Филадельфију, и у Лаодикију. А даље, у глави другој и трећој, наводе се речи Господа, које Јован треба да напише свакој од тих седам Цркава понаособ. Та обраћања садрже у себи похвале за достојно држање и покуде за недостатке сваке од ових седам Цркава, уз обећање награде за верност и са претњом да ће бити кажњене за своје недостатке.

Тумачи „Откривења” оштро се разликују у објашњењу шта треба разумети под изразом „седам Цркава”. Једни мисле да другу и трећу главу „Откривења” треба схватити буквално, то-јест да су у њима записана обраћања Господа упућена конкретним седморим Црквама Мале Азије првога века. У корист таквога буквалног схватања говори околност да је апостол Јован био у то време поглавар Малоазијских цркава. Као заточеник на острву Патмосу и одвојен од њих, посматрајући из далека њихове недостатке, душа апостола Јована је природно патила због њих. Пошиљком тим Црквама од Господа добијеног „Откривења” о тешкој будућности и земне Цркве и о невољама последњег времена, апостол је желео да потресним утиском из „Откривења” једне утврди у врлинама, а друге уразуми пред опасношћу надлазећих невоља.

А други тумачи сматрају да седам Цркава у другој и трећој глави „Откривења” представљају седам епоха у историји васеленске хришћанске Цркве од првог до другог доласка Христа. У корист оваквога схватања говоре следећи разлози. На првом месту, не може бити да би Христос, којег је апостол видео у слави и величанству стајао усред седам свећника једино Малоазијских Цркава и да би држао у десници Својој Ангеле само тих седам цркава, — јер и сувише је била скромна у првом веку улога тих Малоазијских цркава у васеленској хришћанској Цркви, ако се оне упореде са таквим Црквама као што су тада биле јерусалимска, римска, антиохијска и друге.

На другом месту, из истог разлога, апостол Јован добивши од самога Господа „Откривење” о будућности света и целе васеленске Цркве, није га могао упутити само тим седморим Црквама Мале Азије. Логичније је предпоставити да га је апостол упутио свима потоњим вековима и епохама хришћанске цркве у будућности.

Са наше стране ми сматрамо да су оба ова тумачења друге и треће главе „Откривења” правилна. Потпуно је могуће да су се у време писања „Откривења” ове главе односиле на седам конкретних Малоазијских Цркава. Но, истовремено, седам Малоазијских Цркава првог века могле су послужити апостолу Јовану као праобрази (прототипи) седам будућних епоха историје хришћанске Цркве од првог до другог доласка Христа.

У сваком случају, поједини изрази када се Господ обраћа свакој од тих седам Цркава задивљујуће одговарају особеностима и догађајима појединих епоха које ће се низати у историји васеленске хришћанске Цркве.

Почињемо од посланице упућене првој — Ефеској — Цркви: *„Знам дела твоја, и труд твој, и трпење твоје, да не можеш да подносиш зло, и проверио си оне који говоре за себе да су апостоли а нису, и нашао си да су лажни. И трпење имаш, и намучио си се за Име моје, и ниси сустао. Али ми је криво на тебе, што си ону прву љубав оставио. Сети се, дакле, откуда си пао, и покај се, и она прва дела чини; ако ли не, доћићу ти ускоро, и уклонићу свећник твој са места његова ако се не покајеш. Али иде ти у прилог то што мрзиш дела Николајита, која и ја мрзим”* (Откривење 2:1—6).

Овде су описане главне црте из живота хришћанске Цркве апостолског доба. На Цркву управо те епохе могу се односити речи потпуног одобравања за њено трпење и издрживост Христа ради, јер се она трудила али није изнемогла. Управо Црква те епохе проверавала је лажне апостоле и разобличавала их као самозванце. Апостолска црква одбила је и први налет јереси николаита. И најзад, у првим данима апостолске Цркве установљен је значајни обичај — *предати цркви на општу корист сву своју имовину*. Тај обичај је био у историји хришћанства најузвишенији доказ љубави према Богу и према ближњима (то је она „*прва љубав*” о којој говори Христос). Међутим, тај обичај је био ускоро напуштен од првих хришћана, па је зато Господ с правом укорио прву Цркву и запретио да ће уклонити њен свећник са места, што се и испунило приликом разорења Јерусалима 68—70 год. после Христа. Ово обраћање Ефеској Цркви одговара оном делу Христове беседе на Маслиновој гори, у ком је Он говорио о судбини Јудеје и првих хришћана.

„И Ангелу цркве у Смирни напиши: Тако говори Први и Последњи, који беше мртав и оживе: Знам дела твоја, и невољу и сиромаштво — али си богат — и хулу оних који говоре да су Јудејци а нису, него синагога сатанина. Не бој се нимало од онога што има да претрпиш. Гле, ђаво ће неке од вас бацити у тамницу, да би вас искушао, и имаћете невољу десет дана. Буди веран до саме смрти и даћу ти венац живота” (Откривење 2:8—10).

Овде је потпуно јасно да обраћање Цркви Смирне има у виду хришћанску Цркву епохе гонења у првом и другом веку после Хрис-

та — и тачно одговара оном делу Христове беседе у којој Он говори о предстојећим гонењима Његових следбеника. Треба и запазити да је у периоду великих гонења на хришћане било у ствари десет прогона (то је оних „десет дана“).

„И Ангелу цркве у Пергаму напиши: Тако говори Онај који има двосек мач: Знам дела твоја, и где обитаваш, тамо где је престо Сатане; И држиш Име моје, и ниси се одрекао вере моје ни у оне дане у које је Антипа, верни сведок мој, убијен код вас, где Сатана борава. Али мало ми је криво на тебе, што имаш ту оних који се држе учења Валаама, који научи Валака да баца саблазан међу синове Израилове да једу жртве идолске и да блудниче. Исто тако имаш и ти оних који се држе учења николаита. Покај се, дакле; ако ли не, доћићу ти ускоро, и војеваћу са њима мачем уста мојих. Ко има ухо нека чује шта Дух говори црквама. Ономе који победи даћу да једе од мане сакривене, и даћу му камен бели, и на камену ново име написано, које нико не зна осим онога који га прима” (Откривење 2:12—17).

Ово обраћање може да се односи на хришћанску Цркву од четвртог до осмог века, то јест на епоху васеленских сабора, када су Цркву растрзале многе јереси и када су коначно јасно били искристалисани догмати хришћанске вере. Ако на тај начин протумачимо то обраћање, онда постаје јасно да Христос има у устима двосек мач, којим Он прети јеретицима; а похвала припада Цркви за њено чврсто држање у време гонења од јеретика. Тада постаје јасно да је Црква заслужила награду („да једе манну сакривену”), то јест да позна тајне Божанске мудрости, што се испољило у тој епохи кроз многобројна чувена дела великих учитеља Цркве. Оправдано је и друго обећање вернима у том обраћању да ће им се дати „камен бели”, то јест камен чисте истине, што се и испунило у тој епохи кроз јасне догмате хришћанске вере.

И Ангелу цркве у Тијатири напиши: ... Знам дела твоја, и љубав, и веру, и служење, и трпење твоје, и садања дела твоја су бројнија од ранијих. Али мало ми је криво на тебе што допушташ жени Језавели, која вели за себе да је пророчица, да учи и заводи слуге моје ... и онеме који победи и одржи дела моја до краја, даћу власт над незнабожцима: и владаће над њима гвозденом палицом, и неће се разбити као судови лончарски ... и даћу му звезду јутарњу ...” (Откривење 2:18—28).

У том обраћању све се односи на процват хришћанства међу новим народима Европе од деветог до шеснаестог века. Ту Син Божији похваљује Цркву те епохе за њене велике подвиге у ширењу хришћанства међу новим народима. Ту је најављена многообећавајућа, као „звезда јутарња”, будућност тих новообраћених хришћанских народа међу другим народима земље. Међутим, део васеленске Цркве те епохе отпао је у заблуду (Римски патријархат и Папа).

„И Ангелу цркве у Сарду напиши ... знам твоја дела, имаш име да си жив, а мртав си ... Не наћох твоја дела да су савршена пред Богом мојим. Памти, дакле, како си примио и чуо, држи то и покај се. Ако ли не будеш бдео, доћи ћу ти као лопов, а нећеш знати у који час ћу доћи на те. Али имаш и у Сарду неколико њих,

који не укаљаше хаљине своје, и ходиће са мношвом у белима, јер су достојни" (Откривење 3:1—4).

У овом обраћању Цркви у Сарду јасно је описано верско и морално стање хришћанских народа Европе и Америке од шеснаестог до осамнаестог века, наиме: формална припадност хришћанству, а у ствари потпуна охлађеност и равнодушност према њему; удаљеност од добрих начела хришћанске нарави. У то време хришћански народи нису се још отворено одрекли хришћанства, али је хришћанство изветрило из њихових душа. Зато Господ позива хришћанске народе тог доба да се тргну и покају; иначе ће имати невоље. Те невоље су се сручиле на хришћанске народе концем осамнаестог века, јер су почетком француске револуције, они ступили у мрачну епоху грађанских ратова и међународних потреса.

„И Ангелу цркве у Филаделфији напиши: ... знам твоја дела: ... мало снаге имаш, а одржао си моју реч, и ниси се одрекао Имена мога. Ево дајем ти из синагоге сатанине оне који говоре за себе да су Јудејци а нису, него лажу; ево, учинићу да они дођу и да се поклоне пред ногама твојим, и да знају да те љубим. Зато што си одржао моју заповест о трпењу, и ја ћу тебе сачувати од часа искушења који ће доћи на васцели свет да искуша оне који живе на земљи" (Откривење 3:7—10).

Ако смо правилно протумачили другу и трећу главу „Откривења" као пророчанства о будућности хришћанске Цркве, онда је обраћање Филаделфијској цркви пророчанство о хришћанској Цркви наше епохе.

Тешко је рећи, али има више разлога за, него против, да у овом обраћању Христа Филаделфијској цркви видимо опис стања у Цркви наше епохе. Речи — „мало снаге имаш" — зар не описују доста тачно мали утицај хришћанске религије и незначајну улогу хришћанске Цркве у савременом човечанству, чак ни у хришћанским народима?

Речи — „одржао си моју реч, и ниси се одрекао Имена мога" — предкажује оне прогоне које Црква подноси у наше време. У току последњих двеста година видови гонења на Цркву се мењају — прво су идеолошки, а затим физички (политичком силом), но гонења не престају. Све је то почело средином осамнаестог века када су француски „просветитељи" злобно исмевали хришћанску веру. Крајем осамнаестог века, за време француске револуције, они су прешли на насилно пљачкање и затварање храмова и манастира, на масовно истребљење свештенства итд. Током прве три четвртине деветнаестог века борба се водила само на идеолошком плану, но то је било само припрема за страшно физичко обрачунавање у двадесетом веку: у Француској, Русији, Немачкој, Шпанији, у Пољској и на Балкану.

„Ево учинићу да (гонитељи) дођу и поклоне се пред ногама твојим ...". Зар се ово пророчанство није већ испунило у Русији, где је државна власт била приморана да призна непобедивост Цркве и прешла на друге, прикривеније облике борбе са њом?

„И као што си ти издржао у трпењу због Моје речи, ја ћу те сачувати од године искушења, која ће доћи на сву васелену...",

то значи да неће у нашој епохи наступити последња страшна година света, али . . . „*ево долазим ускоро; држи оно што имаш*“, то јест крај времена није далеко и ти ћеш готово доживети до њега; твоје време — то је предпоследња епоха у историји света.

Дакле, наступа последња епоха у историји Цркве и света. Какво је стање Цркве у тој епохи?

„И Ангелу цркве у Лаодикији напиши: Тако говори Амин . . . Знам дела твоја, да ниси ни студен ни врућ. О, да си студен или врућ! Тако, пошто си млак, и ниси ни студен ни врућ, избљуваћу те из уста Мојих. Јер говориш: Богат сам, и обогатио сам се, и ништа ми не треба; а не знаш да си несрећан, и јадан, и сиромашан, и слеп, и наг. Саветујем ти да купиш од мене злата огњем жеженога, да се обогатиш; и беле одоре, да се обучеш, те да се не покаже срамота голотиње твоје; и масти да помажеш очи своје, да видиш . . . Зато ревнуј, и покај се. Ево стојим на вратима и куцам . . .” (Откривење 3:14—20).

Ево, дакле, какво ће бити стање у Цркви пред крај света: равнодушна, млака вера, благостање споља а немоћ изнутра, безвољност у извршавању наредби, вера у ум а не у срце човека; мирeње са својим недостацима и са неморалним стањем околине; неразумевање знакова времена, јер не желе да знају да Христос већ стоји пред вратима овога света и само што није ушао у њега. То је та епоха безбрижности људи, који су се потпуно предали овоземаљским интересима и телесним насладама, епоха за коју је Господ рекао: *„Како је било у дане Ноја, тако ће бити и долазак Сина Човечијега”* (Матеј 24:37).

Значи да је епоха Лаодикијске цркве, епоха извесног спољног благостања за њу, а унутарњег пада — само кратки предах између гонења на Цркву филаделфиске епохе и гонења на Цркву од стране Антихриста.

VI

ЦАРСТВО НЕБЕСКО ОД ПОЧЕТКА НОВЕ ИСТОРИЈЕ СВЕТА — ПОСЛЕ ИСКУПИТЕЉСКЕ ЖРТВЕ ХРИСТОВЕ

У свом првом виђењу апостол Јован је видео Господа као Главу Цркве. Он га је видео у величанству и слави како стоји усред седам свећника црквених, примивши од Њега посланице — пророчанства за Цркву свих потоњих времена њеног постојања на земљи. После тога он види Господа у другом облику — у облику Јагњета, *„као да је заклано”*, то јест као спаситеља света. Духом Божијим Јован је био узнесен на небо и угледао престо Највишега и Седeћег на престолу. Око престола Божијег стајашу двадесетчетири престола на којима су седели двадесет четири старца — који су највише угодити Богу, претставници свих народа света. А четири тајанствена лика (лав, теле, човек и орао) претстављају четири евангелиста, четири благовесника Христа, Премудрости Божије.

И угледао је Јован књигу у десници Седећег на престолу, која је била запечаћена са седам печата... Под овом књигом треба разумети историју света после доласка, смрти и васкрсења Христа. Та историја пророчански је била осветљена у Христовој беседи на гори Елеонској.

VII

ОПШТИ ПРЕГЛЕД НАЈГЛАВНИЈИХ ДОГАБАЈА У НОВОЈ ИСТОРИЈИ СВЕТА ОД ПРВОГ ДО ДРУГОГ ДОЛАСКА ХРИСТА

У 6-ој глави апостол Јован понавља пророчанство које је Христос изговорио на Маслиновој гори, описујући у симболима управо оне најглавније догађаје из нове историје света, предказане Христом, при чему сваки догађај наступа када Ангео скине један од седам печата, којима је књига запечаћена.

Ангео је скинуо први печат. Јован је угледао *„И гле, коњ бели, и Онај који сеђаше на њему имађаше стрелу и даде му се венац, и наступи побеђујући, и да победи”* (Откривење 6:2). На овај начин Јован описује апостоле и прве следбенике Христа како проповедају Евангелије на земљи.

Када је скинут други печат Јован је угледао коња рићег. *„И ономе који сеђаше на њему даде се да узме мир са земље те да се људи међусобно кољу, и даде му се мач велики* (Откривење 6:4) — ово су ратови које је Христос предказао.

После трећег печата појавио се *коњ вран*, а на њему јахач који одређује цене намирницама — то је глад.

После четвртог печата Јован виде *коња зеленка*, *„и јахач на њему коме је име Смрт; и пакао иђаше за њим; и даде му се власт... да убија мачем и глађу и помором...”* (Откривење 6:8) — то су разне невоље последњих времена, предказане Христом.

После скидања петог печата Јован је угледао под жртвеником на небу душе убијених за реч Божију. Мученици, посматрајући невоље које се догађају на земљи, и мислећи, дакле, да је наступило време Другог доласка Христа, завапили су, говорећи: *„Докле ћеш, Гђсподару Свети и Истинити, одлагати да судиш и осветиш крв нашу на онима који живе на земљи?”* (6:10). Њима је речено да чекају још неко време, док се не напуни број браће њихове и сатрудника њихових, који има да буду побијени као и они.

И, заиста, када је Ангео скинуо шести печат отпочеле су оне страшне невоље у друштву и у природи, које је Христос предказао да ће бити у последње време: избио је ужасни рат („велики земљотрес” — Откр. 6:12); поколебале су се саме основе свемира („Сунце постаде црно као врећа од кострети, и луна постаде сва као крв; и звезде небеске падоше на земљу...” Откр. 6:12—13); то значи: нестале су организације друштвеног живота међу људима (*И свака гора и острво покренуше се са места својих* — Открив. 6:14). Несрећни људи, занесени насладама телесним, неспремни за последње

дане света и за Последњи Суд — од страха и ужаса побегли су у пећине и увале планинске, вичући горама и камењу: *падните на нас и сакријте нас од лица Онога који седи на престолу и од гнева Јагњетова* (Открив. 6:15—16).

VIII

ОБОДРЕЊЕ ВЕРНИМ ПРЕД КРАЈ ОВОГА СВЕТА

У 7-ој глави апостол Јован бодри вернике пред наступом последњих времена света. Он види најпре четири ангела, на четири стране земље, којима је дано да карају земљу и море... Сакрити се од њих не може нико.

Ипак, једино за вернике постоји пут спасења у то последње време живота на земљи. Они ће се разликовати од богохуљника печатом и знаком који ће имати на телу свом. Ни њима неће бити лако у тим невољама које долазе на бунтовне отпаднике, али верни бар спасавају живот свој, као што је то наговештено раније у историји. На пример, многе хиљаде хришћана, руководећи се предказањем Христа о разорењу Јерусалима и потреби благовременог бегства из њега, стварно су побегле и спасле се од римске војске која је 68-е године харала по Палестини. Слично се догодило и са многим црквеним људима за време прогона вере у Сов. Русији...

У другој половини 7-е главе апостол Јован описује, као ободрене вернима, судбину мученика за веру после њихове смрти. Он пише о мноштву људи који стоје пред престолом Божијим у одорама белим, са палмовим гранама у рукама и славе Бога заједно са ангелима. Један од 24 старца објаснио је Јовану да су то они који су прошли кроз велику тугу и страхоту, али остадоше верни Јагњету. Зато су они сада у блаженству, и никад више неће знати за тугу и невољу. На тај начин апостол Јован унапред даје утеху онима верницима који ће, и поред заштитних печата, погинути у хаосу последњих дана, јер их после смрти очекује удео у животу вечном.

Приликом читања књиге „Откривења” некад нам се чини да су ти симболи извештачени, а њихова смена да је лишена сваке везе и доследности. То нам тако изгледа због тога што не разумемо сваки симбол, нити видимо његову повезаност са претходним и следећим симболом — заједнички им смисао.

IX

„ПОЧЕТАК БОЛЕСТИ” (последњих времена)

И скиде Ангео последњи, *седми печат*. Отворише се последње странице историје човечанства. Цео свет као да је замро у очекивању — „*наста тишина на небу око пола часа*” (Открив. 8:1).

На Маслиновој гори Христос је рекао ученицима својим: „Устаће народ на народ и царство на царство, и биће глади и помори, и земљотреси по свету. А то је све почетак страдања” (Матеј 24:7—8). У следећим главама „Откривења” (8 и 9) управо се описују те невоље које ће се обрушити на човечанство последњих времена. Бог је већ најавио преко Ездере о томе последњем времену: „Ево долазе дани, када ћу почети да се приближавам, да бих посетио оне који живе на земљи” (III Ездра 6:18).

Верско — морално стање људи у то време биће веома жалосно. Бог је заборављен међу људима који су се предали духовним заблудама и материјалним бригама, свим врстама порока и злочина (Откр. 9:20—21). На њих ће се сручити многе невоље — углавном истребљење оруђем. Са неба пада — „Град и огањ, помешани са крви” (Откр. 8:7), а то вероватно представља бомбардовање из ваздуха. „Трећина мора постаде крв” (Откр. 8:8). (Из дима изидоше скакавци... а изглед скакаваца беше сличан коњима спремним за бој... И имаху оклопе као оклопе гвоздене, и шум крила њихових беше као бука многих коњских кола када јуре у бој” (Отр. 9:2—9). Зар ово није опис авиона? После трубе шестог Ангела апостол Јован је видео огроман број коњаника који су имали на себи оклопе огњене, плавичасте и сумпорасте; и главе коња бејаху као главе лавова, и из уста њихових излажаше огањ и дим и сумпор” (Откр. 9:16—17). Зар није ово опис тенкова?

Истовремено са тим ратним невољама људи су затровани лажним учењима, „горким као пелен” (Откр. 8:10—11). Власти (које је апостол Јован упоредио са сунцем, месецем и звездама) *остадоше немоћне и неуважене на трећини Земље*, тако да је живот у тим областима Земље постао таман као ноћ (Откр. 8:12).

Ангели упозоравају људе звуцима трубе на долазеће невоље, позивајући их да осмисле узрок и значење ових невоља. Под Ангелима трубачима можемо видети и хришћанске проповеднике који ће својим проповедима и списима објашњавати човечанству смисао наступивших догађаја. Али узалуд трубе Ангели, узалуд упозоравају и дозивају људе. Нико их не слуша, чак ни они који још нису изгинули од свих тих невоља, „не покајаше се од дела руку својих, клањају се демонима, идолима златним и сребрним и бронзаним (Откр. 9:20—21), нису хтели да се покају за злочине своје.

Х

ПОЈАВА ПРОРОКА КОЈИ УПОЗОРАВАЈУ ЉУДЕ ДА ЈЕ НАСТУПИЛО ПОСЛЕДЊЕ ВРЕМЕ СВЕТА

И поред тога што се људи нису уразумили после свих тих невоља и нису се покајали за своје преступе и отпадништво од Бога — милосрдни Бог, пред сам свој други Долазак, употребљава још једно средство за уразумевање људи: Он им шаље моћне пророке. Апостол Јован је видео моћнога Ангела како силази са неба и кличе громким гласом, као лав који риче. Тада ће се збити догађаји,

као удари грома. Али какви су то догађаји, Јован нам није открио, зато што му је са неба глас запретио да запише оно што су говорили седам громава (Откр. 10:3).

Моћни Ангео, подирав руку своју ка небу, заклео се Оним који живи у векове векова „да времена више бити неће”, то-јест окончава се време овога света, и тек што није затрубила седма, последња труба Ангелова, када „ће се свршити тајна Божија, као што јави слугама својим пророцима” (Откр. 10:6—7), то-јест наступиће крај света.

У рукама Ангела беше отворена књига. Јован ју је појео. У устима његовим она беше слатка, као мед; али је постала горка у стомаку његовом. Ово значи да је слатко добити од Бога дар пророчтва, али је горко и тешко прорицати међу људима у тим ужасним временима (Откр. 10:8—10). Без обзира на сва упозорења о ужасним последицама отпадништва од Бога (*јер људи сами себе увлаче у невоље*), без обзира на троголасно упозорење из уста моћних пророка пред други Долазак Христа, многи људи не само да ће бити ван Цркве него ће бити и непријатељски настројени против ње. У једнаестој глави „Откривења” Апостол мери трском храм Божији и број поклоника у њему, то-јест броји чланове хришћанске Цркве. Међутим, трем храма (то су људи ван хришћанске Цркве) Апостол није морао да мери, „*јер је он дат незнабошцима, и они ће газити свети град* (гониће хришћанску Цркву у последња времена) *четрдесет и два месеца*” (Откр. 11:1—2).

XI

ЗАВРШНА ПРОПОВЕД ЕВАНГЕЛИЈА

Сасвим је логично да ће се проповедање Евангелија свету завршити у истом граду где је и почело, то-јест у Јерусалиму — у граду „који се духовно зове Содом и Египат, где и Господ наш беше распет” (Откр. 11:8). То проповедање ће да заврше два изузетно моћна пророка „они су две маслине и два светилника што стоје пред Господом земље” (Откр. 11:4). Та два пророка биће тада претставници свеколике хришћанске Цркве и проповедаће оном народу који је требало први да прихвати хришћанство, а примиће га последњи. То је, јеврејски народ. Уколико се проповедање Евангелија завршава са обраћањем јеврејском народу у Јерусалиму, онда морамо извући закључак да ће већина јеврејског народа у последња времена света бити наново сакупљена у Палестини.

Ко су та два пророка, „два сведока Божија, који ће „прорицати... обучени у вреће”? (Откр. 11:3) Свети оци и учитељи Цркве скоро једнодушно тумаче да ће то бити свети Илија и Енох, који су у давнини били узнесени живи на небо. То тумачење засновано на речима Христа које је Он рекао ученицима после свог силаска са Таворске горе Преображења. И запиташе Га ученици његови говорећи: *Зашто, дакле, књижевници кажу да Илија најпре треба да дође?*” То значи да Илија треба да дође пред сам други долазак

Христа. Господ им је одговорио: „Илија ће заиста доћи најпре и уредити све” (Матеј 17:10—11). Другим речима, јеврејски књижевници (егзегети — тумачи Библије) су учили, а и апостоли су такође мислили, да Илија има да дође само као претеча првот Доласка Христовог. Међутим, после јасног одговора Господа видимо да ће Илија бити претеча Његовог другог Доласка. Речи Христове „он ће уредити све” треба разумети у смислу коначног присаједињења хришћанству и јеврејског народа.

Тој двојици пророка Бог ће дати власт да творе велика чудеса — „да затворе небо, да не падне дажд на земљу... да ударе земљу сваком муком” (Откр. 11:6). Но ипак они ће бити побеђени и убијени. То значи да ће притисак на Христову Цркву бити тако велик, да ће она бити приморана да се повуче у катакомбе, и њена јавна богослужења биће прекинута. Међутим, то неће дуго трајати, само „три и по дана” (Откр. 11:9). После тога кратког времена избиће распре у јеврејском народу, после којих ће један део народа уплашити се и дати славу Богу небеском (Откр. 11:13).

На Маслиновој гори Господ је рекао: „И проповедаће се ово Евангелије о Царству по свему свету за сведочанство свим народима. И тада ће доћи крај” (Матеј 24:14). И ето, када Евангелије Царства буде проповедано јеврејском народу, тада има да затруби седми Ангео — „И настadoше громки гласови на небу, који говораху: Постаде царство света Царство Господа нашега и Христа Његовог, и цароваће у векове векова. И двадесет четири старешине... падоше на лица своја поклонивши се Богу, говорећи: Дође гнев Твој и време да се мртвима суди, и да се дају слугама Твојим... и да се погубе они који кваре земљу...” (Откр. 11:15—18). Ово значи да се свет налази у предворју другог Доласка и Последњег Суда... Међутим, Апостол и овде прекида повезано описивање догађаја.

XII

ГОНЕЊА ЦРКВЕ ОД АПОСТОЛСКИХ ВРЕМЕНА ДО АНТИХРИСТА

Тужним речима Господ је описао у беседи на Маслиновој гори судбину своје Цркве на земљи... „Пазите, јер ће вас предавати на суд, и гући у синагогама, и изводити пред владаре и цареве због Мене, у сведочанство пред њима... и сви ће вас мрзети имена Мога ради. Ко претрпи до краја, биће спасен”.

Ово Христово пророчанство понавља оно што је раније предкаzano о судбини Цркве на земљи, оно што је Бог рекао нашим прародитељима — Адаму и Еви приликом изгона из раја: „Тада рече Господ Бог змији (Сатани): Стављам непријатељство између тебе и жене, и између семена твога и семена њезина; оно ће ти на главу стајати, а ти ћеш га у пѣту уједати” (Постање 3:14—15).

Стварно је сва потоња историја човечанства у духовном погледу тако и текла: 1. У непрекидном стремљењу Сатане да одврати људе од Бога и од добра — путем застрашивања, болести, разним несрећама, разним видовима привлачнога зла. 2. У унутарњој борби људи

против Сатане, ђаво је највише спречавао да се људи моле. Он је све чинио да људи не призивају Бога у помоћ. А њихова молитва је задобила нарочиту моћ после доласка Христа на земљу и Његове искупитељске смрти на крсту, и Његовог васкрсења из мртвих. Смрт на крсту и васкрсење Христа означавају да је један потомак Еве згазио ђаволу (змији) главу. После тог искупитељског чина сви људи на земљи, под условом вере и јединства са Христом, могу лакше да се одупру притиску зла, јер у Новом Завету људи су добили јача средства за борбу против Сатане, од којих је прво — благодат коју је Црква добила од Бога.

Међутим, смрт и васкрсење Христа не означава коначни пораз ђавола. Њему није одузета могућност да обмањује човечанство. Он чини све напоре, не само да задржи под својом влашћу зла „синове противљења” Богу, него да увуче у зло и чланове Цркве, а главни му је циљ да уништи саму Цркву. Што време тече даље од васкрсења Христовог, тим су напори ђавола све јароснији — до тренутка када ће се њему чинити да је близу своме циљу: духовном помрачењу света и одлучној побуни против Цркве. Но то ће бити његова последња побуна, јер ће она бити скршена појавом Христа у сили и слави, када за вечна времена настаје Царство Божије.

Ту борбу Сатане против Цркве од првога до другога Доласка Христа описује нам апостол Јован у Дванаестој глави „Откривења”.

Он види „знак велики на небу — Жену (Цркву) обучену у Сунце (Христа) и под ногама њеним је луна (земна слава), а на глави њеној венац од дванаест звезда (дванаест апостола). И она беше трудна, и викаше од болова мучећи се да роди... И роди мушко Дете (прве хришћане), који ће напасати све народе палицом гвозденом (руководити помесним Црквама), и Дете њено беше узето к Богу и престолу Његову” (јер је већина првих хришћана погинула мученичком смрћу) (Откр. 12:1—3).

„И показа се други знак на небу, и гле, велика црвена аждаја (крвави огњени ђаво) са седам глава и десет рогова... и реп њен повуче трећину звезда небеских, и збаци их на земљу (повукао је за собом у побуну против Бога многе ангеле). И аждаја стаде пред женом... да када роди прождере дете њено (убије прве хришћане) (Откр. 12:2—4).

„И наста на небу (у душама људи који се боје Бога) рат; Михаил и ангели његови нападоше на аждају, и ратова аждаја и ангели њени; и не одолеше, нити им се више нађе места на небу (то јест ђаволи више немају места у душама људи, преданим Богу којима у борби помажу ангели Божији). И збачена беше аждаја велика, стара змија, која се зове ђаво и Сатана, која заводи сав васиони свет, и збачена беше на земљу и са њом збачени бејаху ангели њени (они су лишени њихове пређашње моћи да заводе људе злом). И Јован чу глас велики на небу који говори: Сада настаде спасење и сила и Царство Бога нашега и власт Христа Његовог, јер је збачен опадач браће наше... И они га победише крвљу Јагњета (нашли су у себи снаге да се одупру привлачности ђавола вером у искупитељску жртву распетог Христа), и речју сведочанства својега (својим проповедањем Еванђеља), и не марише за живот свој до смрти (били су храбри до муче-

ништва). Зато се веселите небеса, и ви који живите на њима! Али тешко житељима земље и мора (људима потонулим у земаљске бриге и у море људске сујете), јер сиће к њима ђаво у јарости великој, знајући да мало времена има" (до другог Доласка Христа) (Откр. 12:7—12).

„И када виде аждаја да беше збачена на земљу, поче прогонити жену (прогониће у Светој Земљи хришћанску Цркву састављену од јеврејског народа), која роди мушко Чедо (прве хришћане). И жени беху дата два крила орла великога (апостоли Петар и Павле), да одлети у пустињу (у то време незнабожачким народима (далеко од змије, где ће се хранити (ширити Евангелије и свој утицај) време и времена и пола времена" (до крштења Јеврејског народа и другог доласка Христа) (Откр. 12:13—14).

„А змија испусти за женом из уста својих воду као реку (то је јерес и лажно верско учење), да би је река однела. Али земља (човков разум) поможе жени, и отвори земља уста своја и прогута реку (то значи да су хришћански народи успели да се одупру јересима и лажним учењима)" (Откр. 12:15—16).

У дванаестој глави, сликовито али доста јасно, апостол Јован је предвидео два главна средства борбе грешнога света против хришћанске Цркве током првог хиљадулетија њеног постојања: 1. Прво политичким средством (прогон хришћана од стране државне власти) 2. Затим унутарњим трзавицама у Цркви преко разних јеретика од четвртог до деветог века.

Ипак, Црква је остала непобедива, мада се разгневи аждаја на жену (Цркву) и стиде да ратује са осталима из семена њеног, који држе заповести Божије и имају сведочанство Исуса Христа (ђаво је почео да води систематску борбу свим средствима за душу сваког члана хришћанске Цркве).

XIII

ЗАЦАРЕЊЕ АНТИХРИСТА

Када зло осили на земљи, а Христос је то предвидео кад је рекао: „Тешко свету од саблазни; јер потребно је да дођу саблазни" (Матеј 18:7) — онда ђаво, коме нису довољна обична његова средства за утицај на душе човечије, наново прибегава оном давном испробаном средству борбе са хришћанском Црквом, а то средство је гонење хришћана преко њему подчињене државне власти, која се свесно бори против Бога.

Разуме се да се тако нешто може догодити само у епохи када већина човечанства верски и морално падне тако ниско да ће људи тада и без притиска државне власти окренути леђа Богу и предати се са уживањем злу. У то време безумно помрачени људи биће способни на све — они ће прихватити за вође народа и људе потпуно огрезле у злу. Зато је Црква с правом постављала питање свакој епохи верско-моралног пада: Није ли ово последње време"? Заиста, свака таква епоха може бити последња у историји човечанства.

У глави тринаестој апостол Јован управо описује своје видење богопротивничке државне власти на земљи: „И видех звер где излази из мора (звер је државна власт потонула у сујету ниских интереса) са десет рогова и седам глава; и на роговима њеним десет круна (царских венаца); а на главама њиховим имена хулна... и дана јој беху уста која говоре охоле речи и хулења... И отвори уста своја за хулење на Бога, да хули Име Његово, и дом Његов, и оне који станују на небу” (Откр. 13:1,5 и 6).

Власт ове богопротивничке државе распростирала се на целу земљу: „И дана јој беше власт над сваким родом и народом и језиком и племеном” (13:7). А сви су људи добровољно и из убеђења признали над собом власт звери — „И сва земља дивећи се пође за звери, и поклонише се аждаји која даде власт звери; и поклонише се звери говорећи: Ко је као звер? Ко може ратовати против ње?... И поклонише се њој сви житељи земље чије име није записано у Књизи живота” (Откр. 13:3,4 и 8).

Та богопротивна држава имаће огромну власт и управљаће целом земљом и наметнуће се целој земљи путем велике принуде: „И звер коју видех беше слична рису, и ноге јој као у медведа, и уста њена као уста лава. И даде јој аждаја силу своју и престол свој и власт велику” (Откр. 13:2).

У седамнаестој глави апостол Јован још једном види ту звер и говори о њој као о „зверу црвеној”, чији је знак, као богопротивне државе црвена боја, исто као и боја аждаје, то јест паклене ватре и крви.

У обема главама (13. и 17.) свети апостол Јован говори да је та звер имала „седам глава и десет рогова”. Како протумачити те главе и рогове?

О главама звери подробније се говори у седамнаестој глави: „Звер коју си видео беше и није, изићиће из бездана и отићи у пропаст; и зачудиће се они становници земље чија имена нису записана у Књизи живота од постања света, гледајући звер, која беше, и није, и појавиће се. Седам глава... су седам царева: пет њих паде, један јесте, а други још не дође, и када дође мало треба да остане. И звер која беше и није, она је и осми, и од седморице је, и у пропаст иде” (Откр. 17:8—11).

А у 13-ој глави „Откривења” о тим главама звери говори се следеће: „И видех једну од глава њених као на смрт заклану, и њена смртна рана излечи се” (Откр. 13:3).

Наведене речи апостола Јована о главама звери могу се протумачити на тај начин да богопротивне државе последњих времена неће бити први покушај ђавола да прошири своје царство на земљи преко државних власти, које му се добровољно подчине. Таквих сатанских покушаја у историји света, по светом апостолу Јовану, било је седам. Пре него је добио „Откривење” већ је било таквих пет покушаја. Очигледно да апостол Јован има у виду — цара Сирије Антиоха II Епифана, па вавилонског цара Навуходоносорa и још три цара древног Вавилона и Египта, који је сваки маштао, занесен гордошћу, да својим освајањима створи једно светско царство у коме би се он прогласио за бога на земљи и за јединог усређитеља човечанста.

Следећа појава у историји света богопротивне државе то је — савремена апостолу Јовану — Римска империја која је кроз цара Нерона гонила хришћане. И најзад седма појава сатанског царства биће богопротивна државна власт последњих времена. У шестој појави то сатанско царство (римско) било је поражено силом Христове жртве на Крсту (*„Једна од тих глава звери беше као смртно рањена“*). А оне речи — *„звер, која беше, и није, и појавиће се“* — треба схватити тако да ће богопротивно царство последњих времена бити као повимпирена Римска империја из доба Нерона која је, по своме духу, по својој политичкој идеологији, била наследница древних источних великих монархија са претензијом на васеленско господство. Дакле, ако неко жели да разуме стварне историјске корене политичке идеологије и психологије, и такође и економске основе царства Антихриста, тај мора изучавати идеологију и устројство великих монархија древног семитског Истока. Овакво схватање седам глава звери, као седам појава у историји света богопротивних царстава потврђује се и другим наводима и из Светог Писма, нарочито овим речима апостола Павла: *„Јер тајна безакоња већ дејствује“* (II Солуњанима 2:7).

А сада о десет рогова. У 17-ој глави апостол Јован овако пише о њима: *„И десет рогова које виде, то су десет царева који царство још не примише, него ће као цареви примити власт истог часа са зверју . . . Они ће са Јагњетом заратити и Јагње ће их победити!“* (Откр. 17: 12—14).

Према томе, у богопротивном царству последњих времена има да буде десет владара. Само није јасно да ли ће они владати истовремено, а то би значило да ће та светска држава бити федерација од десет царстава којој на врху стоји десеточлана управа; или ће десет владара царовати један за другим, али ће сви редом водити исту политику — прогонити хришћанску цркву.

У сваком случају врховна власт у тој светској држави биће у рукама једне личности. То је онај, којег апостол Јован назива у својој Првој саборној посланици *„Антихрист“*, а апостол Павле га именује *„човек греха, син погибли, безаконик“*.

У свима пословима Антихриста ће помагати велики лажни пророк: *„И видех другу звер где излази из земље (из човечије мудрости); и имаше два рога као у јагњета (јер се издавао за пророка), и говорише као аждаја (говорио је богохулне речи). И сву власт прве звери чиниаше пред њом; и учини да се земља и који живе на њој поклоне првој звери, . . . И чиниаше знамења велика, па учини да и огањ силази са неба на земљу пред људима“* (Откр. 13:11—13).

Очигледно, у царству Антихриста — за људе који не могу да живе без вере у Божанство — биће установљена посебна религија и основана посебна „црква“, на челу које ће бити помоћник Антихриста, лажни пророк. Главна намена и задатак ове религије биће то да људе, који су сачували веру у Божанство, убеди у божанственост Антихриста, а преко те лажне Цркве да наведу наивне вернике на клањање и мољење Антихристу, ако не баш као богу оно бар као полу-богу.

Што се тиче *„великих знакова“*, које ће чинити Антихрист и његов помоћник, па наука и техника већ сада *„чине чудеса“*. У то време наука ће остварити још много великих изума и открића. А и сада

много научна достигнућа, која могу имати и војну примену, држе се као војна тајна. Још више таквих војних тајни поседоваће светска држава после зацарења Антихриста. Он и његови помоћници користиће те тајне изуме као доказ своје генијалности и своје моћи.

Сем тога, и сада на спиритистичким сеансама дешавају се многе чудесне ствари помоћу злих духова, јер *спиритизам је општење са демонима*. А у време Антихриста општење са злим духовима биће тако присно и распрострањено, да ће преграда између људи и царства злих духова скоро сасвим нестати. По дубини свога пада у зло људи ће бити као ђаволи, а ђаволи ће несметано живети међу људима и у људима . . .

И лажни пророк *„обмањује оне који живе на земљи чудесима, говорећи да начине лик звери . . . И беше јој дано да да дух лику зверином, и проговори и учини да буду побијени они који се не поклоне лику звери”* (Откр. 13:14—15). Говорећи савременим језиком треба разумети — 1. Да ће се у царству Антихриста од свакога захтевати изјава о признању његове власти; 2. Да у случају непризнавања његове власти следује смртна казна; 3. Да ће у царству Антихриста савршено дејствовати полициски апарат.

„И учини све, мале и велике, богате и сиромашне, слободњаке и робове, да им даду жиг на десној руци њиховој и на челу њиховом” (Откр. 13:16). Очигледно је да ће Антихрист захтевати и унутарње и спољашње изјављивање покоравана — као добровољни рад на државним добрима. Том приликом људи ће бити приморани да на својим капама или рукавима носе знаке који доказују приврженост Антихристу и душом и телом. На основу историје Слободног зидарства може се претпоставити да ће ти спољни знаци покорности бити у облику крста, или звезде, или змије (аждаје).

„Нико не може ни купити ни продати, сем онај који има жиг, име звери или број имена њеног” (Откр. 13:17). Изражавајући се савременим језиком, то значи да ће бити из центра диригована привреда уз пуно одсуство слободног тржишта, а моћи ће се снабдети животним намирницама само они који својим радом доказују своју покорност Антихристу као „усређитељу” човечанства.

„Овде је мудрост. Ко има ум нека израчуна број звери; јер је број човеков, и број њен је 666” (Откр. 13:18). У древности кабалисти и маги ради објашњења судбине човека употребљавали су бројеве на основу имена тог човека, и то помоћу три бројке, узете из јеврејске, грчке или латинске азбуке. Многи су покушали да одгонетну име Антихриста помоћу слова (које имају и вредност бројке) чији би збир био 666.

Сада треба да се присетимо карактеристике Антихриста коју је дао свети апостол Павле: *„Дан Христов . . . неће доћи док најпре не дође отпадништво и не појави се човек безакоња, син погибли, који се противи и преуноси изнад свега што се зове Бог или светиња тако да ће сам сести у храм Божији као Бог . . . Његов је долазак по дејству Сатанином са сваком силом и знацима и чудесима лажним, и са сваком преваром неправде међу онима који пропадају”* (II Солуњанима 2:2—10).

Нама је сада јасно, у чему ће бити ствар. Замислите само то, цео свет је једна држава. Становништво целог света у тој планетар-

ној држави мора да иде на обавезни „добровољни“ рад. Сва богатства природе — земља, рудна блага, шуме, океани и мора, атмосфера — све је својина светске државе. Сви извори енергије, сва предузећа и фабрике, сав саобраћај, сва средства везе — налазе се у рукама те државе или тачније у рукама владара света. Он располаже свим видовима оружја на земљи, свим драгоценостима на земљи (злато итд.). Он рукује радном снагом целе насељене земље. Он је власник свих животних намирница — хране, одела, станова итд. Он одређује положај и судбину сваког човека на земљи. Научници и научне установе целог света даваће њему све резултате својих истраживања, изума и открића . . . Ми просто не можемо замислити моћ и силу и величину власти тога човека . . . То је, стварно, човек-бог.

Истовремено, у његовим рукама су средства пропаганде целог света — штампа, радио, сви облици уметности. Све њему служи, сви њега прослављају и величају као ваплоћење генијалности ума и људских организаторских способности . . . „Старе бајке — урлаће свуда пропаганда — причале су нам о некаквом невидивом Богу на небу, наводно свемогућем и сведобром. Али то је био само мит, то је била само машта човечанства. А ево сада та машта се остварила: велики вођа свих народа света, отелотворење човечанскога генија — он је једини истински „бог“, стварно свемогућ, јер влада над свим силама природе, продире у све њене тајне; он је стварни „усређитељ“ човечанства, као његов ујединитељ. Одкада он влада нема опасности од рата, ни револуције, ни политичке или економске кризе, ни глади, ни сиромаштва, ни незапослености . . . Поклонимо се њему и заборавимо старог Бога, кога је измислила људска фантазија . . .”

„И поклонише се Звери сви они који живе на Земљи, чије име није написано у књизи живота” (Откр. 13:8), сви сем хришћана. На жаљост, замашни део и њих такође ће признати Антихриста: једни из страха, други због материјалних повластица, а неки по заблуди, као неки секташки који верују да ће пред сам долазак Последњег Суда, пред крај историје на земљи, бити установљено хиљадугодишње земаљско царство Христово. Преко те своје заблуде, чланови таквих секти лако ће прихватити Антихриста за Христа.

Али они хришћани, који су остали верни чланови Цркве, препознаће праву природу Антихриста и његовог царства. Тада ће се сручити на њих и на целу Цркву страшно гонење — *„И дано беше Звери да ратује са светима и да их победи”* (Откр. 13:7). Погинуће тада многи поглавари Цркве — *„звер која излази из бездана учиниће рат са њима, и победиће их, и убиће их”* (Откр. 11:7). Али Црква неће престати да постоји, него ће само отићи у катакомбе . . . *Трпење, то је удео истинских хришћана у последња времена — „овде је трпење и вера светих”* (Откр. 13:10). Њих ће окруживати не само опасности са свих страна, него и саблазни са могућностима погрешака и заблуда. Утеха ће им бити само нада да ово стање неће дуго потрајати — *„ко у ропство одводи, у ропство ће отићи; ко мачем убија, мора и он мачем да буде убијен”* (Откр. 13:10).

Дакле, карактеристични признак последњих времена биће гонење хришћанске Цркве од стране државне власти, као што је то било карактеристично и у првим вековима хришћанства.

XIV

УПОЗОРЕЊЕ И ПОЗИВ НА ПОКАЈАЊЕ СВИХ ЛЈУДИ ПОД ВЛАШЋУ АНТИХРИСТА

Описавши врхунац власти ђавола над људима, апостол Јован диже свој поглед ка небу и види — „*Јагње стоји на гори Сионској (на небу) и са Њим 144 хиљаде ... Ово су они који се не оскврнише са женама, јер су девственици; ово су они који иду за Јагњетом кудгод пође*” (Откр. 14:1—5). У овом опису Христос је представљен као спреман да сиђе у овај свет да би наградио Њему верне Хришћане, а осудио и покарао отпаднике и Своје противнике.

Али велико је милосрђе Божије! Као што је у почетку наступања последњих времена Бог опомињао људе преко разних пророка и невоља, то исто се понавља на самом крају времена. Апостол Јован види Ангела (пророка), који има „*вечно Евангелије, да благовести житељима земље ... и говорио је громким гласом: бојте се Бога и подајте Њему славу, јер је наступио час суда Његовог*”,

Други пророк је дошао касније и најавио блиску погибију света, а трећи је позивао људе да се не клањају Зверу и слици његовој (Откр. 14:6—9).

У то време, свети људи који држе заповести Божије и веру у Исуса Христа позивају се на трпење. Глас са неба говори Јовану да утеши оне који могу погинути, јер „*благо од сада мртвима који умиру у Господу ... Нека почину од трудова својих, а дела њихова ће следити за њима*” (Откр. 14:12—13).

Ти позиви светима да трпе и да се не боје нису узалудни, јер моћни Ангели у облику „*бачених оштрих српова на земљу*” наново упозоравају људе о приближењу нових невоља на земљу.

XV

УЖАСИ ПОСЛЕ ЗАЦАРЕЊА АНТИХРИСТА

Апостол Јован види седам Ангела, који имају седам златних чаша, напуњених последњим карањима која Божји гнев излива на људе последњих времена. Те казне су биле: међусобно истребљене демонизованих људи, суша, глад, болести, страх и безнадежност. „*Царство зверино постаде мрачно, и гризли су језике своје од бола*” (Откр. 16—10).

Свети Ефрем Сиријански у својим пророчанским речима о Антихристу живо описује јад и чемер тадањих људи: Жестоки начин државне управе, очајање људи који гледају како им најближи умиру од глади, а они који би и желели да се обрате Богу потуцаће се из народа у народ питајући — где се може чути реч Божија? Али свуда би чули исти тужни одговор — нигде! Међутим, већина људи — „*хулише на Име Бога који има власт над мукама овим, и не покајаше се да Му даду славу*” (Откр. 16:9 и 11).

Тако се, најзад, сручила на људе највећа невоља у историји, до које су они сами себе довели, а то је грађански рат у царству Анти-

христа (изазван глађу и окрутношћу власти) — „и настаде такав земљотрес . . . какав не беше од када су људи на земљи” (Откр. 16:18).

Главно средство уништења људи у овом последњем рату биће падајући са неба на људе „град велики као талант” (то јест огромне убиствене силе) (Откр. 16:21). Можда је то опис атомске бомбе? Јер су тада разорени скоро сви градови на земљи — „и градови незнабожачки падоше” (Откр. 16:19)). Нестале су све владе, настало је потпуно безвлашће и анархија — као што пише — „и свако острво исчезе, и планине се не нађоше” (Откр. 16:20).

Ужасно стање света у то последње време описано је у Трећој књизи Јездре: „Господ силни шаље невоље . . . Авај мени! Тешко ће бити човеку да нађе човека или да чује глас његов, јер од становника града остаће једва десет, а од сељака — само два, који су се склонили у шумама и у пукотинама . . . Земља ће остати пуста, њена поља глува а путеви и стазе њене зарашиће у трње, јер неће бити никога да ходи по њима” (III Јездра 16).

Значи, људи у царству Антихриста биће тврдо убеђени да су овладали тајнама природе, а међутим, нису били у стању ни да управљају ветром, који је узроковао страшну сушу. Диригованом привредом они су мислили да ће остварити материјално изобиље, а дошла им је глад. Уједињењем свих народа у једну светску државу они су мислили да обезбеде мир, а избио је рат, који је истребио скоро све људе . . . То је доказ колико је јадна моћ и гордост човечанства пред величином Божанства . . .

Последњу невољу која долази на људе апостол Јован описује у виду „суда над блудницом” (Глава 17) и „пада Вавилона” (Глава 18).

„И дође један од седам Ангела . . . и рече ми: Ходи да ти покажем осуду блуднице која седи на водама многим, са којом блудничке цареви земаљски, и становници земље опише се вином блуда њезина. И одведе ме у Духу у пустињу. И видех жену где седи на црвеној звери која беше пуна имена хулних и имаше седам глава и десет рогова. И жена беше обучена у порфиру и скерлет и накићена златом и драгим камењем и бисером, и имаше чашу златну у руци својој, пуну гнусоба и нечистоте блуда свога. И на челу њеном написано је име: тајна — Вавилон велики, мати блудницама и гнусобама земаљским. И видех жену где се опија од крви светих и од крви сведока Исусових . . . И рече ми Ангео: Зашто се чудиш? Ја ћу ти казати тајну жене и звери што је носи . . . И рече ми: Воде, које си видео, где седи блудница, то су људи и народи, племена и језици. И десет рогова што си видео, и звер, они ће омрзнути блудницу, и опустошиће је и оголити, и месо ће њено јести, и сажећи је огњем . . . И жена коју си видео, јесте град велики, који има царство над царевима земаљским” (Откр. 17, 1—7, 15, 16 и 18).

Жена блудница је један од најтајанственијих ликова „Откривења”. На питање — ко се овде подразумева? — давани су разни одговори. Ми мислимо да под женом блудницом треба разумети — царство Антихриста, а под „Вавилоном” — престоницу тог царства. Ап. Јован пише да ће царство Антихриста бити седма пројава у светској историји Сатаниног покушаја да овлада светом и човечијим родом помоћу њему оданог владара на челу огромне државе која стреми ка власти над

целим човечанством. Сви остали цареви, највећих држава покориће се врховној власти Антихриста над целим светом. Међутим, касније ће ти исти цареви устати против Антихриста и разрушити његову престоницу. „Жена — блудница“ (царство Антихриста) седи на „црвенкастој звери“ (то јест на Сатани) и на „водама многим“ (то јест на народима многим). Одевена је у порфиру (знак царске власти) и у скерлет (пролиће много људске крви).

Вреди запазити да јудаистичке секте (адвентисти, Јеховини сведоци) шире учење како ће њихов вајни „христос“, када други пут сиђе на земљу, основати земаљско царство. Они пишу о побуни у царству њиховог „христа“ тако убеђено и са таквим детаљима, као да не говоре о будућем догађају, него о једном већ свршеном чину, тврдећи истовремено да ће у том грађанском рату њихов „христос“ однети пуну победу.

У следећој (18-ој) глави апостол Јован говори о резултату те побуне — разорењу престонице Антихриста. Апостол назива ту престоницу — Вавилон. Већина светих отаца који су тумачили „Откривење“, под Вавилоном разумеју Јерусалим, у који ће, по њиховим предказањима, Антихрист пренети своју престоницу. У корист таквог мишљења може се навести и то да је Царство славе Божије, које долази на смену овога старог света, Апостол назвао „Јерусалим нови“, као да тиме наглашава да је он нешто сасвим супротно земаљском Јерусалиму, који ће бити центар богопротивне државе.

У 18-ој глави описано је како ће се људи, који су преживели грађански рат, чудити потпуној и брзој пропасти престонице Антихристова царства, у којој се скупило, као у центру светске државе, толико власти, величанства, моћи, блеска, богатства, оружја! И све је то пропало и исчезло, претворило се у дим и пепео за тили час!

У сваком случају, као што се види из последњих стихова главе 19-е овим грађанским ратом неће бити коначно уништен Антихрист и његово царство. Он ће бити побеђен и свргнут о другом Доласку Христа Исуса.

XVI

ДРУГИ ДОЛАЗАК ХРИСТА

У 19-ој глави Апостол описује други Долазак Христа. Он силази на земљу да изврши свеопшти Суд. Тада свети прослављају правду, свемоћ и величанственост Божију. Тада Антихрист и његов лажни пророк бивају „бачени у језеро огњено“.

XVII

ВАСКРСЕЊЕ МРТВИХ И СУД БОЖЈИ НАД ЧОВЕЧАНСКИМ РОДОМ

У следећој 20-ој глави апостол Јован описује лични последњи Суд Божији над Сатаном и његовим црним ангелима као и над сва-

ким појединим човеком. Апостол пише да је жртвом на Крсту и Васкрсењем Христа — Сатана био свезан и закључан у бездану на хиљаду година, Верни следбеници Христа после своје телесне смрти живе са Христом на небу до његовог другог Доласка — то је *прво васкрсење*. А грешници, који умиру у току тих хиљаду година, остају као мртви, то јест пребивају ван Царства Божијег. Када се напуни хиљаду година, то јест пред сам други Долазак Христа, Сатана ће бити ослобођен на кратко време, да би могао да вара људе и да их поведе за собом као „*синове погѣбије*” гонећи Цркву и борећи се са Богом. После свог другог Доласка Христос коначно побеђује Сатану, свргава га у Ад, и тада настаје опште васкрсење мртвих, и коначни Суд Божији над свима људима, који су живели на земљи од почетка века.

„И видех велики бели престо, и Онога што седијаше на њему, од чијега лица побеже земља и небо, и места им се не нађе. И видех мртве, велике и мале, где стоје пред престолом, и књиге се отворише, и друга се књига отвори која је Књига Живота; И бише суђени мртви по делима својим . . . и смрт и пакао беху бачени у језеро огњено. Ова смрт је (за грешнике) друга смрт” (то је коначна осуда) (Откр. 20: 11—14).

Неки који себе називају хришћанима тумачили су и тумаче двадесету главу „Откривења” тако као да ће Христос основати на земљи обично земаљско царство, које ће трајати хиљаду година. А потом ће се наново појавити Сатана, па затим последњи Суд. Присталице овог тумачења, који очекују хиљадугодишње Царство Христа на земљи, називају се „хиљадулетници” (хилиасти, миленаристи). Међутим, такво тумачење „Откривења” Православна Црква одбацује, јер није засновано на Евангелију, где јасно пише да Христос о свом Божанском другом Доласку има да суди свима живима и мртвима. Такво схватање Православне Цркве потврђено је речима Онога који седи на престолу: *„Ево све чиним новим . . . Сврши се! . . . Који победи наследиће све ово и бићу му Бог, и он ће ми бити син. А страшивцима и невернима, и нечистима, и убицама, и блудницима и врачарима и идолопоклоницима и свима лажима, њима је удео у језеру које гори огњем и сумпором”* (Откр. 21:5—8).

XVIII

ОБНОВА СВЕТА И НАСТАНАК ВЕЧНОГ ЦАРСТВА СЛАВЕ БОЖИЈЕ

У последњим двама главама „Откривења” апостол Јован настоји да у симболима и сликама опише будуће вечно Царство славе Божије. Јован види *ново небо и нову земљу*, јер пређашње небо и пређашња земља минуше.

Царство славе апостол Јован описује у облику новог светог града Јерусалима, који силази од Бога са неба, и украшенога као невеста: Светиљка у њему је слична драгом камену; зидови његови су од разнобојних драгих каменова а врата од бисера.

Јован се труди да опише и будући живот праведника у том Царству Славе Божије: „И чух глас громки са неба који говори: Ево Скиније Божије међу људима, и Он ће становати са њима, и они ће бити народ Његов, и сам Бог биће са њима. И Бог ће отрти сваку сузу из очију њихових и смрти неће бити више, ни жалости нит јаука, ни бола неће бити више; јер прво прође” (Откр. 21:3—4). „И више неће бити ничега проклетог; и престо Божији и Јагњетов биће у њему, и слуге Његове служиће Му. И гледаће лице Његово, и Име његово биће на челима њиховим” (Откр. 22:3—4). „И град не потребује сунца ни месеца да му светле, јер га слава Божија осветли, и светлост његова је Јагње ... И неће ући у њега ништа непристојно, ни који чини гадост и лаж, него само записани у Јагњетовој Књизи живота” (Откр. 21:23,27) ...

„И рече ми: Не запечатити речи пророчанства књиге ове, јер је време близу. Ко чини неправду нека још чини неправду, и нечисти нека се још прља; а ко је праведан нека још чини правду, и ко је свети нека се још освећује. Ево долазим ускоро, и плата моја са мном, да дам свакоме по делима његовим” (Откр. 22:10—12).

ПОГОВОР

У закључку аутор ове књижице жели да подели неке своје мисли са читаоцима поводом најновије историје човечанства, и нарочито двадесетог века — са становишта пророчанстава записаних у Новом Завету, пре свега у „Откривењу”. Те своје мисли писац није желео да укључи у само тумачење Светог Писма, јер би оне тада могле натегнуто да изгледају као да извиру из самог Светог Писма. Међутим, за ове своје мисли аутор узима потпуну одговорност на самога себе, Ево тих мисли ...

1. Један доста снажан правац у православној духовности данас закључује, на основу савремених догађаја и промена, да је близу дан другог Доласка Христа.

А друга струја православних умова односи се са опрезом према првом закључку. Они кажу: било је и раније тешких времена у светској историји после Христа, па ипак пропаст света није уследила. Тако се веровало да је близу други Долазак Христа у петом веку — под утиском пада Рима, приликом најезде англосаксонских варвара. А у десетом веку — под утиском крвавих најезда некрштених Нормана са севера Европе и најездом муслимана Арапа са југа. Исто тако и у петнаестом веку — под утиском пада Цариграда и Византиске царевине, као и слома папске федерације римокатоличких држава ...

Психолошки, хришћани тих времена оправдано су били узбуђени есхатологијом, али милосрђе Божије било је дубље и шире од покварености људи оних времена. Господ је сваки пут помиловао тадањи свет у Својем великом човекољубију, као што је рекао свети Петар: „Не касни Господ са обећањем, као што неки мисле да касни, него нас дуго трпи, јер неће да ико пропадне но да се сви покају” (II Петрова 3:9).

Сем тога, хришћани оних времена нису могли предвидети оно што је знала Премудрост Божија: ширење управо у десетом веку православнога Хришћанства у Русији, где је оно цветало хиљаду година и дало своје плодове многим народима преко Сибира све до Аласке...

2. И хришћанско учење као и учење материјалиста делимично се слажу у закључку да ће свет и човечанство нестати у ватри. Али ипак ова два правца различито су мислила о узроку погибије света. Православна Црква учи да ће узрок погибије света бити пад вере и морално расуло у човечанству. Свет ће пропасти по пресуди Божијој, но узрок те пресуде биће зло понашање људи.

Материјалисти су раније тврдили да ће свет пропасти из чисто физичког узрока — због судара наше планете са сунцем или неком кометом луталицом. Али сад и они говоре да ће живот на нашој планети уништити сами људи. То значи да ће људи постати ужасно зли. На тај начин, посредно, и материјалисти се слажу са хришћанима да се узрок погибије света налази у злоби људи...

3. Приметили смо да апостол Јован у 8-ој и 9-ој глави „Откривења” наглашава да ће невоље последњих времена погодити углавном једну трећину земље и трећину човечанства. Видимо да у двадесетом веку ратови и револуције бесне приближно на једној трећини земљине површине обухватајући трећину становништва земље. То су углавном хришћански народи. Стичемо утисак да зле силе овога света имају за циљ да ослабе управо те народе, који им сметају на путу остварења својих мрачних планова.

4. Антихришћански философи тврдили су и тврде да историјом човечанства управља „закон прогреса”. Да ће на крају да се зацари разум, наука, мир, правичност и материјално благостање. Супротно овоме Христос је говорио: „Тешко свету због саблазни, али немогуће је да саблазни не дођу”. Ако погледамо око нас, види се ко је у праву. Види се да су се пророчанства Светог Писма испунила: уместо прогреса и господства разума — завладао је груби материјализам и животињска страна у човеку. Уместо мира и безбедности — страшни ратови. Уместо правичности — имамо концентрационе логоре, масовна убиства, Гестапо, КГБ... Уместо материјалног благостања — глад која убија милионе људи и доводи до греха људождерства. Уместо религије сагласне са разумом — множење секти са најтамнијим верским учењима...

5. Христос је најавио да ће пред крај света бити завршено проповедање Евангелија свима народима. То значи и Јеврејском народу који ће се окупити у Светој земљи. А ево, оно о чему су две хиљаде година Јевреји маштали (повратак у Јерусалим) сада се остварило. Над овом чињеницом треба се замислити.

6. Највише сумњи и неповерења изазивала су пророчанства Светог Писма о царству Антихриста. Међутим, данас те есхатолошке слике не изгледају тако невероватне.

Ево како Свето Писмо приказује царство Антихриста: а) Антихрист ће имати велику власт принуде, б) Он ће имати власт као монарх над целом земљом, в) Гониће истинску хришћанску Цркву, и створиће своју лажну цркву, г) Наметнуће апсолуно ропство људи-

ма, д) У његовом царству господариће лаж и обмана, Ђ) Антихрист ће изнудити од људи да му се клањају као богу.

А сада погледајмо какав је живот на једној трећини површине земље где владају атеисти. Људи су лишени економске самосталности, а што се тиче духовне хране, човек може читати само оно што пишу владајући или њихови специјално увежбани робови: писци пропагандисти...

У области религије беснеће страшна гонења против истинске Цркве са циљем да се она потпуно уништи. Зар ово већ није систем апсолуног ропства које ће се према Светом Писму остварити у царству Антихриста? Само овај систем засад влада над трећином човечанства, док у последњим временима Антихриста он ће обухватити цео свет.

Пронађен је не само систем, но и политичка организација потпуног поробљавања човечанства. Основни принципи те организације су ови:

а) Створити огромни административно-технички апарат који обухвата не мање од једне четвртине запослених робова који имају за дужност да руководе над преостале три четвртине робова који производе материјална добра.

б) Формално, тај огромни административно-технички апарат подчињен је апарату државних власти, које су наизглед организоване на демократским начелима. У стварности тај државни апарат нема никакве власти, нити зависи од народа.

в) Стварна власт, којој су подчињена оба та апарата, стоји у рукама полуприкривене организације са посебно одабраним кадровима који управљају, на основу чувања тајне, дисциплине и покорности вођи државе чак и по цену смрти.

г) На челу свега стоји вођа са личном доживотном влашћу...

Пронађени су не само системи и организације, него и методи учвршћења потпуног ропства. Ти методи су: лаж, застрашивање, убијање људи на најокрутнији начин.

Оно што је било најневероватније — о чему јасно говори Свето Писмо — да ће Антихрист бити обоготворен, то је историја већ јасно показала. Сетимо се Робеспјера из доба француске револуције. Њему су се лично обраћали као богу и давали му титулу у писмима „Ваше божанско величанство”. А недавно су Стаљина његови сарадници и пропагандисти обасипали божанским називима: најмудрији, свезнајући, свемогући, отац народа... То обоготворење Стаљина од стране других, па чак и од њега самог, његови сарадници нису одрицали, него су то стидљиво назвали „култ личности”. Они који су имали прилику да виде октобарске и првомајске параде на Црвеном тргу у Москви за време Стаљина не могу а да не упореде ту појаву са речима из „Откривења”: *„И сва земља дивећи се поће за Зверју ... и поклонише се аждаји ... говорећи: Ко је подобан Звери? Ко може ратовати против ње? И отвори уста своја за хулење на Бога ...”* (Откр. 13:3—7).

7. Тај сатански систем, који је за сада остварен у једној трећини света (дакле он није осигуран од евентуалних пораза) жели да

се прошири на цео свет. План његовог остварења је у пуном јеку по разним линијама — политичкој, економској и религиозној.

У политичкој области треба све народе згонити у један тор: у једну светску државу са једном владом на челу. У ту сврху основане су у свим државама света левичарске и тајне партије. Али у истом правцу ради и организација Уједињених нација која привикава народе на одрицање свога суверенитета.

Занимљива је припрема у области религије: У свим главним религијама света очекује се ускоро невиђени продор некакве велике Божанске појаве.

У Јеврејству очекује се скори долазак Месије. У хришћанству шири се секташко учење хилиазма (учење о блиском доласку Христа, као земаљског цара који ће основати хиљадугодишње земаљско светско царство са усрећеним човечанством). У будизму очекује се јављање Будде (човека у коме ће се нарочито ваплотити божанство). У мухамеданству буја покрет „бахџи“ који се заузима око уједињења свих религија у једну светску религију. Шиити очекују свога „имама-освајача“, „Махди“...

За стварање такве заједничке религије учињено је доста. Она ће имати еклектички карактер, то јест биће смеса разних елемената из постојећих светских религија. Из јудејства ће се узети учење о Месији који оснива светско земаљско царство са материјално усрећеним човечанством. Из хришћанства ће се узети: учење о божанској природи Месије, као и нека правила моралности (за украс) и евангелске приче о чудесима. А што се тиче Божанства, његове суштине, његовог односа према свету и посмртном стању човека — све ће то бити узето из будизма (пантеизма). На тај начин, пантеизам је подлога и главна садржина будуће уједињене светске религије. Ово се објашњава тиме што је пантеизам за духовно ослабљеног човека најпривлачнији по свом схватању божанства — много привлачнији негог монотеизам (једнобожје), који исповеда да је Бог Лични Дух, Творац, Промислитељ, Законодавац и Судија света и човечанства. Међутим, за једноставне умове, много је лакше прихватити идеју о божанству, као невидивој и безличној сили, која је разливена по целом материјалном свету. (Често се чује да прости људи, када се говори о Богу, „дубокомислено“ врте главом и кажу „има нешто“, а не „има Неког на небу“). Сем тога од овог безличног „божанства“ не треба се бојати, нити га слушати. Привлачно је и далекоисточно учење о човеку као концентрацији и ваплоћењу степенасте божанске силе. Ово последње учење пантеизма омогућиће клањање Антихристу као божанском бићу највишег степена.

Ова претпоставка, да ће управо пантеизам бити главни састојак будуће светске религије потврђује се и великом пропагандом међу хришћанским и осталим народима: у области философије за пантеизам су радили Спиноза, Хегел, Фихте, Шелинг и остали представници немачке идеалистичке философије; у области теологије — за пантеизам ради теософски покрет; у области морала — слуга пантеизма је Толстој; у области познавања природе — за пантеизам ради теоретски материјализам, који није ништа друго до наглавце постављен пантеизам; у области практично-организационој — за пан-

теизам раде разне секте (духоборци, хлисти, „хришћанска наука“). У последње време све чешће се чују гласови који захтевају стварање Светског Савета Религија.

8. Поставља се питање: како један човек може да освоји власт над целим светом, да се зацари као Антихрист. На то питање даје одговор француска и руска револуција. После побуне разјарене масе која пљачка и убија, долази на власт „Страшни Човек“, који заводи диктатуру и захтева да му се клањају као богу. Такав је био Робеспјер у Француској и Стаљин у Русији. Значи, револуција је пут којим ће и Антихрист освојити власт.

Увод у тај процес је светски рат, у коме ће изгубити животе много милиона људи, а од глади и болести настаће опште очајање, јер неће бити ни победилаца ни побеђених. Тада ће тим народима бити предложено да прихвате једну светску владу, а после неизбежне револуције власт у тој влади уграбиће „Страшни Човек“...

9. Ако је систем апсолутног поробљења спреман, онда где је запело? Чека се само још на страшни светски рат. А знамо да се тај рат припрема. Већ се производе страшна оружја масовног уништења, но ипак се сматра да она нису довољно јака... Зато се тај рат одлаже...

10. Која су обавезна руководна начела за православног хришћанина данас? Има два правила:

а) Господ нам је упутио са Маслинове горе ове речи: *„Од смокве научите поуку: Када се већ њене гране подмладе, и олистају, знате да је близу лето. Тако и ви кад видите све ово, знајте да је близу пред вратима... Стражите дакле, јер не знате у који ће час доћи Господ ваш“* (Матеј 24, 32—33 и 42).

б) И псалам други пророка Давида у коме пише: *„Зашто се буне народи и племена помишљају залудне ствари? Устају цареви земаљски, и кнезови се скупљају на Господа и на Помазаника Његова: „Раскинемо свезе њихове и збацимо са себе јарам њихов“. Онај који живи на небесима, смеје се, Господ им се подсмева“* (Псалам 2:1—4).

11. Све ово досад изложено даје основу за тврдњу да, ако чак Господ и помилује свет и у наше дане, то помиловање неће бити одлагање последњег Суда за неку далеку будућност, него краткорочно одлагање и предах, еда би се још једном људима дала могућност да се уразуме и покају. Али ми, на жалост, знамо да је религиозно, морално, умно и друштвено стање човечанства тако црно, да такво пружање шансе за покајање не би имало велике користи. Зато ће и Божје одлагање Суда бити кратковремено...

Ми православни хришћани знамо да Бог није створио зло, ни пакао. Пакао је измислио Сатана, завидевши Богу и затворивши се за љубав Свете Тројице. Дар слободе, који је Бог дао човеку, је кључ од Раја и од пакла. Што се Бога тиче, Он жели да се сви људи спасу (I Тимотеју 2:4), али постоје *„људи (који) више заволеше таму него ли светлост, јер њихова дела бејаху зла“* (Јован 3:19).

Колико Господ уважава личну слободу види се из ових Његових речи: *„Ја сам дошао у име Оца својега и не примате ме; ако други дође у име своје, њега ћете примити... Не мислите да ћу вас ја тужити Оцу; има који вас оптужује, Мојсеј...“* (Јован 5:43 и 45).

А у последњој глави „Откривења” св. апостол Јован Богослов указује на ту вртоглаву дубину слободе у човековом срцу, где се решава опредељење за вечну смрт или за живот вечни: „Ко чини неправду нека још чини неправду, и нечисти нека се још прља; а ко је праведан нека још чини правду, и ко је свети нека се још освећује” (Откр. 22:11)

SUMMARY

Aleksander Kolesnikoff:

VISION OF THE FUTURE

This is a sober interpretation of the *Apocalypse* on the basis of patristic commentaries and contemporary exegetes.

Scriptural texts, the Lord's *ipsissima verba* (in Mt. 24) as well as the eschatological visions of St. Paul and St. Peter in their Epistles give the right framework for the right understanding of the mysterious last Book of Revelation.

The Author warns against the nervosity of the millenarist expectation of an imminent Second Coming, which is to be realised only *after the Establishment of a World State headed by the Antichrist*. And we still have a rather shadowy Security Council of the United Nations Organisation...